

2010: Друга одіссея
Артур Чарльз Кларк

Космічна одіссея #2

Через дев'ять років після загадкового зникнення космонавта Девіда Боумена радянсько-американський екіпаж на космічному кораблі «Леонов» вирушає в експедицію на Юпітер, щоб розгадати таємницю залишеного на орбіті «Діскавері». Дорогою їх випереджає китайський космічний корабель «Цянь», який відкрив життя на Європі, хоч і поплатився за це знищенням. Екіпаж «Леонova» намагається відновити «Діскавері», але невдовзі їм знову доведеться покинути корабель...

Артур Кларк

2010. Друга одіссея

Із шанобливим захопленням присвячую цей роман двом визначним росіянам, чиї імена тут згадуються: космонавтові, герою Радянського Союзу, генералу Олексієві Леонову; митцю, науковцеві, гуманісту, лауреату Нобелівської премії, академікові Андрію Сахарову.

Нотатки автора

Роман «2001: Космічна одіссея» написано протягом 1964–1968 років і опубліковано в липні 1968 року невдовзі після виходу однойменного фільму. Обидва проекти розвивалися синхронно й були щільно пов'язані між собою. Таким чином, я мав унікальний досвід: інколи доводилося писати текст після перегляду чорнових заготовок до фільму, базованих на творі, оприлюдненому ще раніше, – захопливе, але аж ніяк не дешеве джерело творчого натхнення.

Як результат, між книгою та фільмом більше спільного, ніж вважають зазвичай, але є й істотні відмінності. У романі космічний корабель «Діскавері» прямує до Япета, найзагадковішого супутника Сатурна. Супутникової системи Сатурна «Діскавері» досягає за допомогою Юпітера: корабель наближається до гігантської планети і, використавши її потужне гравітаційне поле як прашу, прискорюється для другого етапу своєї подорожі. Насправді, такий самий маневр здійснив космічний зонд «Вояджер» 1979 року, коли робив першу детальну розвідку на цих далеких гігантах.

Однак у фільмі Стенлі Кубрик вирішив, що розумніше уникнути технічних труднощів, перенісши третю зустріч Людини й Моноліту на один із супутників Юпітера. Сатурн же повністю вирізали зі сценарію, хоча пізніше Дуглас Трамбалл скористався набутим досвідом, відтворюючи на екрані планету з кільцями у своєму фільмі «Мовчазна втеча».

У шістдесяті роки ніхто й уявити не міг, що дослідження супутників Юпітера відбудеться не в майбутньому столітті, а вже за 15 років. І ніхто навіть не мріяв побачити на власні очі дива, знайдені там. Хоч, очевидно, ми можемо бути певні, що одного дня якісь іще неймовірніші дослідження перевершать знахідки двох «Вояжерів». Коли писався роман «2001: Космічна одіссея», супутники Юпітера Іо, Європа, Ганімед і Каллісто були для людей лише цятками світла навіть у найпотужніших телескопах, а зараз це цілі світи, кожен з яких є унікальним, а Іо, як виявилось, це найбільш сейсмічно активне тіло в Сонячній системі.

Якщо зважити на ці відкриття, то і фільм, і книга постають у виграшному світлі. Насправді цікаво порівнювати зображення Юпітера у фільмі та справжню зйомку поверхні цієї планети камерами «Вояжера». Однак зрозуміло, що все написане зараз бере до уваги результати досліджень 1979 року: супутники Юпітера – для нас уже не незвідана територія.

Проте варто враховувати й інші, глибші психологічні чинники. Нагадаю, що «2001: Космічна одіссея» створено перед визначною подією в історії людства – тією миттю, коли Ніл Армстронг зібрався ступити на місячну поверхню. 20 липня 1969 року було лише віддаленим майбутнім, коли Стенлі Кубрик і я почали розмірковувати над тим, щоб зняти «легендарний науково-фантастичний фільм» (його фраза). Тепер наукова фантастика й реальність тісно переплелися.

Перед тим, як висадитися на Місяці, астронавти «Аполлонів» уже дивилися стрічку «2001: Космічна одіссея». Члени команди «Аполлона-8», які на Різдво 1968-го року першими з людей мали змогу спостерігати інший бік Місяця, казали мені, що мало не спокусилися за допомогою радіосигналу шукати там велетенський чорний моноліт, але, на щастя чи на жаль, здоровий глузд переміг...

І пізніше траплялися випадки, коли реальність копіювала витвір мистецтва. Найдивніша історія трапилася в 1970 році з «Аполлоном-13». Передовсім командний відсік, де мешкали астронавти, охрестили Одісеем. Якраз перед вибухом кисневого балона, що призвів до передчасного завершення місії, команда слухала уривок із «Так говорив Заратустра» Штрауса – музичний твір, що зараз асоціюється із фільмом «2001: Космічна одіссея». Одразу ж після втрати контролю Джек Свайгерт доповів Центру керування польотом: «Г'юстон, у нас проблема». Такі самі слова в аварійній ситуації вимовив і Еал, доповідаючи Френкові Пулу «Мені шкода, що доводиться псувати вам свято, але в нас проблема». Коли пізніше були опубліковані матеріали щодо «Аполлона-13», адміністратор НАСА Том Пейн надіслав мені копію протоколу й написав під словами Свайгерта: «Артуре, ти ж завжди казав, що так станеться». Коли я згадую низку тих дивних подій, у мене досі виникає неприємне відчуття, ніби і я маю поділяти відповідальність за невдачі астронавтів...

Інші збіги не такі серйозні, але не менш разючі. Одним з найбільш технічно досконалих епізодів фільму є той, де показано, як Френк Пул біжить по колу гігантської центрифуги, але водночас залишається на місці завдяки штучній силі тяжіння, що утворюється за допомогою обертання апарата.

Майже через десятиліття команда надзвичайно успішної «Скайлаб» усвідомила, що дизайнери розробили для них такий самий інтер'єр, як на «Діскавері»: кабінки для астронавтів були розташовані навколо основного приміщення станції. «Скайлаб» не оберталася, проте це не завадило їй постійним мешканцям спробувати той самий фокус. Вони зрозуміли, що можуть бігати, наче білка в колесі, і результат візуально не відрізнятиметься від того, який ми показали у фільмі «2001: Космічна одіссея». Астронавти зняли цю вправу на плівку й відіслали на Землю (чи треба називати музику,

яка супроводжувала ті рідкісні кадри?) з коментарем: «Стенлі Кубрик має це побачити». Свого часу він подивився це відео, бо я надіслав йому телевізійний запис. (Я так і не отримав цього запису назад, бо система зберігання інформації Стенлі – немов приручена Чорна Діра).

Зв'язок між фільмом і реальністю також оприявнює себе в картині «Біля Місяця», написаній командиром польоту «Аполлон» – «Союз», [1 – Спільний експериментальний політ радянського космічного корабля «Союз-19» і американського космічного корабля «Аполлон», здійснено 1972 року. (Тут і далі прим. перекл.)] космонавтом Олексієм Леоновим. Уперше я побачив її 1968 року, коли фільм «2001: Космічна одіссея» презентували на конференції Організації Об'єднаних Націй, присвяченій мирному використанню космічного простору. Одразу після перегляду Олексій вказав мені, що його бачення (читайте на 32-й сторінці книги Леонова та Соколова «Зорі чекають на нас», Москва, 1967) відображає таку саму послідовність, яку показано у фільмі: Земля сходить над Місяцем, а Сонце сходить над ними обома. Ескіз цієї картини з його автографом зараз висить на стіні мого офісу; докладніше про картину читайте в Розділі 12.

Напевно, це слухна нагода згадати інше, менш відоме ім'я, що з'являється на цих сторінках, – Цянь Сюесень. У 1936 році разом з визначними науковцями Теодором фон Карманом і Франком Джей Маліною доктор Цянь заснував при Каліфорнійському технічному інституті імені Гуттенгайма Аерокосмічну лабораторію, що стала попередницею славнозвісної Лабораторії реактивного руху в Пасадені. Він також був першим годдардівським стипендіатом Каліфорнійського технологічного інституту й доклався до американських розробок ракет у 1940-х. Пізніше, під час одного з ганебних епізодів у діяльності Маккарті, [2 – Американський сенатор-республіканець, який провадив політику обмеження демократичних прав і свобод лівих сил.] його заарештували за сфабрикованими звинуваченнями, щойно вчений забажав повернутися до рідної країни. Останні два десятиліття Цянь був провідним фахівцем космічної програми в Китаї.

Також дивним є збіг із «Оком Япета» (35 розділ «2001: Космічної одіссеї»). У цьому розділі я описував, як астронавт Боумен виявив на супутнику Сатурна цікаву особливість – бездоганний білий овал близько чотирьохсот миль завдовжки й двохсот завширшки... ідеально рівний... і з такими чіткими контурами, що здається намальованим на поверхні маленького супутника... «Підлітаючи ближче, Боумен уявляв, що яскравий еліпс на темній поверхні супутника – це величезне порожнє око, яке спостерігає за його наближенням...». Згодом він помітив маленьку чорну цятку в самому центрі еліпса, яка виявилася Монолітом (чи однією з його копій).

Так от, коли «Вояжер 1» передав перші фотографії Япета, на них було зображено рівний овал із чорною цяткою посередині. Карл Саган негайно надіслав мені копію фото з Лабораторії реактивного руху із загадковим написом «Згадуючи про вас...». Не знаю, що він відчув – полегкість або розчарування, коли «Вояжеру 2» так і не вдалося розгадати цю загадку.

Тому, очевидно, історія, яку ви збираєтеся читати, це щось більше за звичайне продовження до першого роману чи фільму. Там, де вони різняться, я слідував за екранною версією, хоча загалом намагався зробити цю книжку якомога більш самодостатньою і, звісно, відобразити в ній сучасні знання про космос.

А вони, певна річ, застаріють до 2001 року.

Артур Кларк

Коломбо, Шрі Ланка

Січень 1982 року

Частина I. «Леонов»

Розділ 1. Зустріч у фокусі

Навіть у еру загального переходу на метричну систему телескоп називали тисячофутовим, а не тристаметровим. Тропічне сонце швидко спускалося на спочинок, і гігантську каструлю серед гір уже наполовину поглинула тінь, але велетенський трикутник антенного комплексу, що високо здіймався з її центру, досі виблискував на світлі. Треба мати орлиний зір, щоб із землі помітити дві людські фігури серед опорних балок, кабелів і хвилеводів.

– Настав час нам поговорити, – промовив доктор Дмитрій Мойсейович до свого давнього друга Гейвуда Флойда. – Про черевики, космічні кораблі й сургучні печатки, але найбільше про моноліти та несправні комп'ютери.

– Тож ось чому ти витяг мене з конференції. Я навіть зрадив, бо чув промову Карла вже стільки разів, що, здається, вивчив її напам'ять. І краєвид тут, звісно, просто фантастичний. Уяви, я вже стільки разів відвідував Агресібо, але жодного разу не підіймався до антени.

– Який сором, я був на антені вже тричі. Тільки подумай, тут ми слухаємо цілий Усесвіт, але ніхто не може підслухати нас. Тож поговорімо про твою проблему.

– Яку ще проблему?

– Почнімо з того, чому ти звільнився з поста Голови Національної ради космонавтики.

– Я не звільнився. Просто Гавайський університет платить більше.

– Гаразд, ти не звільнився, ти пішов сам, поки тебе не звільнили. Вуді, після усіх років, що ми знаємо один одного, ти мене не обдуриш, отож перестань і намагатися. Якщо НАСА запропонує тобі повернутися просто зараз, невже відмовишся?

– Добре, добре, старий характернику. Що ти хочеш знати?

– По-перше, у тому рапорті, який врешті оприлюднили після тривалого зволікання, було забагато недомовок. Ми заплющимо очі на безглузду й незаконну секретність, якою ваші люди огорнули цю справу з викопаним монолітом Тіхо.

– То було не мое рішення.

– Радий це чути. Я навіть тобі вірю. І ми вдячні вам за те, що тепер ви дозволяєте всім досліджувати цю штуку, хоч, звичайно, ви мали вчинити так, щойно його знайшли. Так було б набагато краще...

Запала похмура мовчанка, чоловіки пригадали, що чорна загадка на Місяці досі презирливо ігнорувала всі досі винайдені людьми інструменти. Потім росіянин знову заговорив:

- У будь-якому разі, хай чим є моноліт на Місяці, біля Юпітера маємо щось значно важливіше. Зрештою саме туди МАТ-1 послав свій сигнал. І саме там ваші люди вскочили в халепу. До речі, хочу висловити свої співчуття, хоч особисто я знався лише з Френком Пулом. Ми зустрічалися в 1998 році на конгресі МАФ. Він здався мені хорошим хлопцем.

- Дякую, вони всі були хорошими людьми. Мені так хотілося б дізнатися, що з ними сталося.

- Хоч що то було, звісно, ви маєте визнати – це стосується усього людства, а не лише Сполучених Штатів. Американці більше не можуть використовувати свої знання виключно в інтересах власної країни.

- Дмитрію, ти прекрасно знаєш, що твоя країна вчинила б так само. А ти допомагав би їм.

- Ти маєш рацію. Утім, це давня історія. Адміністрація, відповідальна за увесь цей безлад, щойно пішла. Можливо, ваш новий президент виявиться мудрішим.

- Можливо. У тебе є якісь пропозиції, і вони офіційні чи це твої особисті сподівання?

- Поки що неофіційні. Нашу розмову професійні політики назвали б «попередніми переговорами». Раптом що, я категорично заперечуватиму все, що буде тут сказано.

- Принаймні чесно. Розповідай далі.

- Добре. Я коротко охарактеризую ситуацію. Ви будujete «Діскавері-2» на паркувальному майданчику на орбіті так швидко, як тільки можливо, але навряд чи є надія, що корабель буде готовий раніше, ніж через три роки, а це означає, що ви пропустите наступне стартове вікно.

- Я не буду ні підтверджувати, ні спростовувати. Пам'ятай, я лише скромний ректор університету, а Рада астронавтики зараз для мене на іншому боці планети.

- Ага, а востаннє ти їздив до Вашингтона, либонь, лише для того, щоб побачитися із друзями. Продовжую, наш «Олексій Леонов»...

- Я думав, що ви назвете його «Герман Тітов».

- Непогана поінформованість для скромного ректора. Однак старе добре ЦРУ знову вас підвело. Корабель названо «Леоновим» із січня минулого року. І не кажи нікому, що я сповістив тобі: він досягне Юпітера на рік раніше за ваш «Діскавері-2».

- Не кажи нікому, що я сказав тобі, але ми цього боїмося. Говори далі.

- Мої керівники такі самі дурні й недалекоглядні, як і твої, вони хочуть, щоб ми впоралися самі. А це означає: те, що сталося з вашими людьми, може повторитися з нами, і ми повернемося туди, звідкіля почали, якщо не вскочимо в якусь гіршу халепу.

- Що, на твою думку, може трапитися? Ми так само нічого не знаємо, як і ви. І не говори мені, що ти не чув передач Девіда Боумена.

- Звісно, ми їх прослухали. Аж до останнього «О Господи, там повно зірок!» Ми навіть проаналізували його голос на інтонації стресу. Навряд чи в нього почалися галюцинації, Боумен намагався описати те, що справді бачив.

- А що показав ваш аналіз доплерівського зміщення?

- Абсолютно неможливі речі. Коли ми втратили сигнал, Боумен немов розігнався до швидкості, яка в десять разів перевищила швидкість світла. І він досягнув її менш аніж за дві хвилини. Гравітація у чверть мільйона!

- Тож він, напевно, одразу загинув.

- Не вдавай із себе наївного, Вуді. Радіо у вашій космічній капсулі не розраховане навіть на соту частину такого прискорення. Якщо воно вціліло, то міг вціліти й Боумен, принаймні доки ми не втратили контакт.

- Просто перевіряв твою дедукцію. Із цієї миті ми заплуталися ще більше, ніж ви. Якщо ви заплутались...

- Висуваємо всілякі божевільні теорії, про які й розповідати соромно. А втім, підозрюю, що жодна з них не божевільніша за правду.

Навколо них замерехтіли маленькі темно-червоні вогники попереджувальної навігації, три витончені вежі, що підтримували антенний комплекс, почали світитись, як маяки на тлі темного неба. Останній промінь сонця зник за пагорбами довкола антени. Гейвуд Флойд очікував на зелений промінь, [3 - Рідкісне оптичне явище, спалах зеленого світла в мить зникнення сонячного диска за обрієм.] якого він ніколи не бачив. І знову йому довелося розчаруватися.

- Тож, Дмитрію, - сказав він, - повернімося до нашої розмови. До чого ти ведеш?

- У базах даних «Діскавері» має зберігатися величезна кількість безцінної інформації; імовірно, ця інформація ще поповнюється, хоча космічний корабель уже нічого не передає на Землю. Ми воліємо мати цю інформацію.

- Розумно. Але коли ви дістанетеся тих місць і «Леонов» зустрінесться з «Діскавері», що заважає вам зайти на борт нашого космічного корабля і скопіювати все, що бажаєте?

- Ніколи не думав, що муситиму нагадувати тобі, що «Діскавері» - це територія Сполучених Штатів, отож несанкціонований доступ буде піратством.

- Окрім аварійні випадки, коли йдеться про життя і смерть, а це не так важко організувати. Крім того, нам складно буде перевірити, де були ваші хлопці за мільярд кілометрів від Землі.

- Дякую за цікаві пропозиції, я передам їх своїм зверхникам. Проте навіть якщо ми потрапимо на борт «Діскавері», нам доведеться згаяти тижні, щоб вивчити ваші системи й прочитати ваші бази даних. Я пропоную співпрацю. Переконалий, це найкращий вихід, але ми обидва маємо довести це нашим шановним начальникам.

- Ти хочеш, щоб один із наших астронавтів полетів на «Леонові»?

- Так, краще інженер, який спеціалізується на системах «Діскавері». Із тих, кого ви тренуєте в Г'юстоні, щоб зміг повернути корабель додому.

– Як ти про це дізнався?

– Бога ради, Вуді, це було у відеотексті «Авіаційного тижня» щонайменше місяць тому.

– Бачиш, я вийшов із гри, зараз мені не повідомляють, що збираються розсекретити.

– Ще одна причина навідатися у Вашингтон. Ти підтримаєш мене?

– Звісно. Я підтримую тебе на всі сто, але...

– Але, що?

– Ти ж знаєш, нам обом доводиться мати справу з динозаврами, у яких мозок розташовано у хвості. Дехто з моїх сперечатиметься: чи не ліпше дозволити росіянам скрутити собі шиї по дорозі на Юпітер. Ми все одно потрапимо туди, хай і на кілька років пізніше. Навіщо поспішати?

На мить біля антени запанувала тиша, чути було лише як поскрипують величезні кабелі, що підтримували механізм направленим на сотню метрів у небо. Потім Мойсейович промовив так тихо, що Флойд заледве міг його розчути:

– Хтось пізніше перевіряв орбіту «Діскавері»?

– Напевно не знаю, але гадаю, так. У будь-якому разі, у чому проблема? Орбіта стабільна.

– Точно. Дозволь мені нетактовно нагадати тобі ганебний випадок із часів старого НАСА. Ваша перша космічна станція – «Скайлаб». Вона мала залишатися на місці щонайменше десять років, але ви неправильно прорахували. Показники опору повітря в іоносфері було дуже занижено, тому «Скайлаб» упала на рік раніше від запланованого терміну. Я впевнений, ти пам'ятаєш цю пригоду, хоча й був у ті часи ще хлопчиком.

– Того року я випустився, і тобі це прекрасно відомо. Однак «Діскавері» нікуди не дінеться від Юпітера. Навіть перигей – точніше періовій – лежить набагато вище за атмосферу.

– Я вже сказав достатньо, щоб мене знову заслали на дачу, а тебе можуть не пустити до мене наступного разу. Тож просто попроси вашу розвідку обережніше робити свою справу, добре? І нагадай ім, що Юпітер має найпотужнішу магнітосферу в Сонячній системі.

– Розумію, до чого ти хилиш, дуже дякую. Ще щось перед тим, як почнемо спускатися? Я вже мерзну.

– Не хвилюйся, старий. Щойно це профільтрують у Вашингтоні, почекай тиждень абошо, і стане дуже гаряче.

Розділ 2. Дім дельфінів

Щовечора, одразу після заходу сонця, у ідальню запливали дельфіни. Тільки одного разу відтоді, як Флойд оселився у ректорській резиденції, вони порушили цю традицію. Це сталося в день цунамі 2005 року, яке, на щастя,

втратило більшу частину своєї сили до того, як досягти Хіло. Іншим разом, якщо його друзі порушать звичний розклад, Флойд негайно ж кине свою родину в авто й прямуватиме в гори Мауна-Кеа.

Хоча дельфіни – чарівні істоти, їхня грайливість іноді надокучала. Заможний морський геолог, який спроектував будинок, ніколи не боявся змокнути, бо зазвичай носив лише плавки або обходився без них. Утім, це була незабутня подія, коли вся Рада регентів у вечірньому вбранні цмулила коктейлі навколо басейну, очікуючи сановитого гостя з материка. Дельфіни також сподівалися на частування. Тож гість дещо здивувався, коли його вітав вимоклий комітет у банних халатах, а шведський стіл виявився надзвичайно солоним.

Флойд частенько гадав, що подумала б Маріон про цей дивний і прекрасний дім на березі Тихого океану? Вона ніколи не любила море, і зрештою море помстилося. Хоча ця картинка потроху вицвітала в його пам'яті, Флойд досі пригадував мерехтливий екран і слова, що він прочитав на ньому:

ДОКТОРОВІ ФЛОЙДУ – ТЕРМІНОВО Й ОСОБИСТО.

А потім рядки флуоресцентного друку, які приголомшили його:

ІЗ ЖАЛЕМ ПОВІДОМЛЯЄМО ВАМ, ЩО РЕЙС ЛОНДОН – ВАШИНГТОН 452 УПАВ БІЛЯ НЬЮФАУНДЛЕНДУ. РЯТУВАЛЬНА КОМАНДА ПРОДОВЖУЄ ПОШУКИ, АЛЕ БОЇМОСЯ, ЩО НЕ ВИЖИВ НИХТО.

За іронією долі на тому рейсі мусив летіти він. Кілька днів Флойд майже шкодував, що справи Європейської космічної адміністрації затримали його в Парижі. Ці торги щодо вантажів на Соларісі врятували йому життя.

А зараз він має нову роботу, новий будинок і нову дружину. Іронія долі присутня і тут. Взаємні звинувачення і розслідування місії на Юпітер зруйнували кар'єру Флойда у Вашингтоні, але людина з його здібностями та послужним списком не могла тривалий час залишатися без роботи. Повільніший темп університетського життя завжди імпонував Флойду, а університет в одному з найкрасивіших куточків планети – це пропозиція, від якої неможливо відмовитися. Спостерігаючи фонтани вогню Кілауеа[4 – Активний вулкан на Гавайях.] разом із натовпом туристів, він зустрів жінку, яка стала йому другою дружиною лише за місяць після нового призначення.

Із Керолайн він віднайшов вдовolenня, а це так само важливо, як і щастя, але триває довше. Вона стала гарною мачухою для двох дочок Маріон і подарувала йому Крістофера. Попри двадцять років різниці у віці між ними, Керолайн розуміла настрої Флойда й відучила чоловіка від властивих йому раптових депресій. Завдяки їй він міг згадувати смерть Маріон без розпачу, хоча й не без задумливої туги, яка залишиться із ним до кінця життя.

Керолайн годувала рибою найбільшого дельфіна – великого самця на кличку Скарбек, коли ненав'язлива вібрація Флойдового браслета сповістила про вхідний дзвінок. Флойд стукнув по тонкій металевій смужці на зап'ястку, щоб вийти з беззвучного режиму й поставити чутний, відтак підійшов до найближчого комп'ютерного набору, що були тут і там розставлені кімнатою.

– Ректор слухає. Хто телефонує?

– Гейвуде? Це Віктор. Як справи?

За якусь частку секунди Флойд пережив цілий калейдоскоп емоцій. Перше почуття – досада: телефонував його наступник і, напевно, особа найбільш зацікавлена в його звільненні. Досі цей пан ніколи не намагався зв'язатися із Флойдом після того, як того витурили з Вашингтона.

Потім йому стало цікаво: про що вони говоритимуть? Цікавість змінилася на впертий намір ніяк не допомагати кривдникам, потім йому стало соромно за свою дитячу помсту й, зрештою, Флойда накрила хвиля захвату: Віктор Міллісон міг телефонувати йому лише з однієї причини.

Найбільш нейтральним тоном, на який він був тільки здатен, Флойд відповів:

– Не можу жалітися, Вікторе. У чому річ?

– Це секретна лінія? Зв'язок захищено від прослуховування?

– Ні, дякувати Богу, я такого більше не потребую.

– Ну, добре, я скажу це й так. Ти пригадуєш останній проект, яким керував?

– Як же забути, особливо якщо Комітет з астронавтики викликав мене, щоб дістати більше подробиць, лише тиждень тому.

– Звісно, звісно. Я почитав би твій рапорт, якби мав вільну хвилину. Але я настільки заклопотаний, що навіть до цього руки не дійшли.

– Сподіваюсь, усе за графіком.

– Так, на жаль. І ми нічого не можемо вдіяти, щоб прискорити процес. Навіть за умови найбільш посиленої роботи, ми зможемо виграти лише кілька тижнів. І це означає, що ми запізнимося.

– Щось я не розумію, – Флойд удав із себе святую простоту, – хоча, безперечно, нам ні до чого гаяти час, але ж тут немає якихось крайніх термінів.

– Тепер є навіть аж два.

– Це мене так дивує...

Навіть якщо Віктор і помітив якусь іронію у голосі Флойда, він її злегковажив.

– Так, тепер є два крайні терміни. Один залежить від людського чинника, а другий – ні. Виявилось, що ми не єдині, хто бажає повернутися на арену подій, та й навряд чи ми зможемо стати першими. Наші давні конкуренти випереджають нас майже на рік.

– Погано.

– Та це не найгірше. Навіть якби не було тих клятих перегонів, ми однаково запізнилися б. Коли ми прибудемо, там уже нічого не залишиться.

– Не сміши мене. Якби Конгрес скасував закон усесвітнього тяжіння, навіть я про це почув би.

– Я серйозно. Ситуація нестабільна. Зараз я не можу вдаватися в подробиці. Ти вільний решту вечора?

– Так, – відповів Флойд, із задоволенням усвідомлюючи, що у Вашингтоні зараз далеко за північ.

– Добре. Протягом години тобі передадуть пакет. Передзвони мені, щойно ознайомишся з його вмістом.

– Чи не буде тоді надто пізно?

– Може, й буде. Проте ми вже змарнували стільки часу, що я не хочу гаяти більше жодної секунди.

Міллсон дотримав слова. Точно за годину полковник військово-повітряних сил, не більше й не менше, доставив грубий пакет. Доки Флойд читав зміст конверта, посланець розпочав ввічливу розмову з Керолайн.

– Боюся, мені доведеться забрати його, коли ви закінчите, – перепрошуючи, мовив високопосадовий кур'єр.

– Радий це чути, – відповів Флойд, уможовлюючись у свій улюблений гамак для читання.

У пакеті лежали два документи; перший – дуже короткий. Його було проштамповано «Цілком таємно», хоча «цілком» закреслили – цей гриф схвалювали аж три нерозбірливі підписи.

Зрозуміло, що це витяг з якогось набагато довшого звіту, текст не раз редагували, там було повно прогалин, які заважали читати. На щастя, висновок уміщався в одне речення. Росіяни досягнуть «Діскавері» набагато раніше, ніж це зможуть зробити його справжні власники. Флойд уже знав про це, тож він швидко перейшов до другого документа, до того задоволено завваживши, що цього разу вказано правильну назву російського космічного корабля. Дмитрій, як завжди, не помилився: наступна експедиція з людьми вирушить до Юпітера на борту космічного корабля імені космонавта Олексія Леонова.

Другий документ був просто конфіденційним, насправді, то був відкритий лист до наукового товариства, що чекав на остаточне затвердження перед публікацією. Його чорновий заголовок мав такий вигляд – «Космічний корабель «Діскавері»: аномальна поведінка на орбіті».

Потім ішла дюжина сторінок математичних і астрономічних формул. Флойд переглянув їх, намагаючись відокремити зерна від половини: він шукав там усі ознаки виправдань і найменші невідповідності. Закінчивши, Флойд був змушений вичавити з себе криву посмішку широкого захоплення. Із документації ніхто не міг здогадатися, що станції спостереження та еміфимеридні обчислення заскочені зненацька дивною поведінкою «Діскавері». Так, вони справді заповзялися зберегти це в таємниці. Безсумнівно, покотяться голови, і Віктор Міллсон міг би навіть тішитися, стинаючи їх, якби його власна голова не була першою на черзі. А втім, треба віддати йому належне, Віктор скаржився, що Конгрес скоротив йому кошти на відстеження мережі. Можливо, саме це відвело від нього удар.

– Дякую, полковнику, – сказав Флойд, закінчивши проглядати документи, – згадалися добрі старі часи, коли доводилося мати справу з секретними паперами. Саме за цим я не надто сумую.

Полковник обережно поклав конверт до валізи й активував замок.

- Доктор Міллсон просив, щоб ви перетелефонували, щойно впораєтеся.

- Я знаю, але в мене немає безпечної лінії і невдовзі до мене завітають важливі гості. І, хай йому грець, чи мені пхатися до вашого офісу в Хіло, щоб повідомити, що я прочитав два папірці. Перекажіть йому, що я уважно з ними ознайомився і з цікавістю чекаю на подальше наше спілкування.

Якусь мить здавалося, що полковник сперечатиметься. Відтак він передумав, сухо попрощався і похмуро зник у темряві.

- І що це було? - запитала Керолайн. - Сьогодні ми не чекаємо гостей. Ні важливих, ані взагалі будь-яких.

- Ненавиджу, коли мені наказують, особливо Віктор Міллсон.

- Закладаюся, він тобі зателефонує, щойно почує доповідь полковника.

- Тоді нам доведеться вимкнути відео й імітувати звуки вечірки. Однак я був кришталево чесний з ними, мені справді нічого сказати.

- Про що? Якщо мені можна поцікавитись.

- На жаль, «Діскавері» почав викидати якісь фокуси. Ми думали, що корабель на постійній орбіті, але виявилось, він може упасти.

- На Юпітер?

- Ні, це геть неможливо. Боумен залишив його на внутрішній точці Лагранжа[5 - П'ять точок рівноваги, що існують у системі з двох масивних тіл, де тіло з маленькою масою, не перебуваючи під впливом жодних інших сил, окрім гравітаційних від двох перших тіл, може залишатися не порушним відносно цих тіл.] на відрізку між Юпітером та Іо. Корабель мав залишатися на більш-менш визначеному місці, хоча процеси в зовнішніх супутниках змушували його дрейфувати вперед-назад. Але зараз відбувається щось дуже дивне, і ми не можемо це до пуття пояснити. «Діскавері» все швидше рухається до Іо, хоча інколи він прискорюється, а подекуди навіть повертається назад. Якщо так триватиме й надалі, корабель зникне з поля зору за два-три роки.

- Я думала, у астрономії таке неможливо. Чи астрономічна механіка не є точною наукою? Принаймні так завжди втовкмачували нам, відсталим біологам.

- Це справді точна наука, коли все брати до уваги. Проте навколо Іо відбуваються дуже дивні речі. Крім вулканічної активності, там зафіксовано могутні електричні розряди, а ще магнітне поле Юпітера обертається щодесять годин. Тож гравітація - не єдина сила, яка діє на «Діскавері», нам треба було здогадатися про це раніше, значно раніше.

- Ну, на щастя, це більше не твої проблеми. Подякуй долі.

«Твої проблеми» - саме так сказав Дмитрій. А Дмитрій - старий хитрий лис! - знав його набагато довше за Керолайн.

Це не його проблеми, але це й досі його відповідальність. Хоча в тій справі було задіяно багато людей, зрештою саме він провів підсумковий аналіз і затвердив план Місії на Юпітер, він контролював його виконання.

Навіть коли Флойд мав сумніви щодо доцільності якогось рішення, його думка як науковця суперечила його ж таки обов'язкам бюрократа. Так, він

міг заговорити, відчайдушно сперечатися зі старою адміністрацією, ганити недалекоглядних політиків – а втім, якою мірою їхні рішення сприяли катастрофі, ще залишалося невизначеним.

Можливо, краще, якби Флойд перегорнув цю сторінку свого життя і зосередив усі свої думки й енергію на новій кар'єрі. Проте глибоко в серці він знав: це неможливо, і навіть якби Дмитрій не нагадав про його старі провини, вони спливали б самі собою.

Загинуло чотири людини, а одна зникла безвісти між тими супутниками Юпітера. Їхня кров – на його руках, і він не знав, як її змити.

Розділ 3. Сел 9000

Доктор Сівасубраміан Чандрасегарампіллаі, професор комп'ютерних наук із Іллінойського університету в Урбані, теж відчував провину, але його почуття провини відрізнялося від почуття провини Гейвуда Флойда. Ті його студенти й колеги, які висловлювали припущення, що цей маленький науковець не зовсім людина, не здивувалися б, дізнавшись, що він ніколи не згадував про загиблих астронавтів. Доктор Чандра тужив лише за своєю втраченою дитиною – Еалом 9000.

Навіть після усіх цих років та нескінченних перевірок баз даних «Діскавері» він не знав напевно, що саме пішло не так. Він міг лише висувати теорії; факти, яких він потребував на їхнє підтвердження, були заморожені в системах Еала десь між Юпітером та Іо.

Було чітко встановлено послідовність подій до миті трагедії; капітан Боумен, на нетривалий час відновивши контакт із Землею, додав іще кілька деталей до загальної картини. Але знання того, що сталося, ще не пояснює, чому це сталося.

Перші натяки на проблеми розпочалися, коли місія вже тривала досить довго. Тоді Еал доповів про те, що блок, який відповідає за контакт із Землею, от-от вийде з ладу. Якщо ж півмільярдокілометровий промінь відхилиться від своєї мети, корабель стане сліпий, глухий і німий.

Боумен сам виходив з корабля, щоб вийняти підозрілий блок, але коли пристрій протестували, він виявився, на подив усіх, цілком справним. Автоматична система перевірки не змогла виявити в ньому жодних поломок. Не зміг знайти їх і брат-близнюк Еала на Землі Сел 9000, коли інформацію передали до Урбани.

Однак Еал наполягав на правильності свого діагнозу, висловлюючи в'ідливі зауваження щодо «людського чинника». Він запропонував дістати контрольний блок з антени до того, як той повністю зламається, і в такий спосіб точно визначити несправність. Ніхто й не подумав заперечувати, бо блок можна було замінити за лічені секунди, навіть якби він справді зламався.

Боумен і Пул, однак, не могли заспокоїтися. Обое відчували: щось не так, хоча ніхто з них не міг визначити, що саме. За місяці, протягом яких Еал був частиною їхнього крихітного світу, вони вивчили всі його настрої. Зараз атмосфера на кораблі якось непомітно змінилась, у повітрі витала напруга.

Почуваючись зрадниками, як знавісніло доповідав потім Боумен Центру керування польотом, людська частина команди обговорювала, що доведеться

зробити, якщо раптом їхній колега справді зламався. У найгіршому випадку Еал міг би втратити всі свої найвищі здібності. А це означало відключення – еквівалент комп'ютерної смерті.

Досі вагаючись, астронавти все-таки виконали затверджену програму дій. У одній із маленьких космічних капсул, які слугували транспортними засобами й пересувними майстернями для позакорабельних робіт, Пул вийшов із «Діскавері» у відкрий космос. Через те, що делікатну роботу із заміни антенного блока неможливо виконати маніпуляторами космічної капсули, Пул почав робити це самотужки.

Те, що сталося потім, не відобразилося на зовнішніх камерах корабля, що саме по собі вже є підозрілим. Першим сигналом біди для Боумена став крик Пула – відтак тиша. За мить він побачив Пула, якого викручувало, затагуючи в космос. Астронавта збила космічна капсула, вона вийшла з-під контролю. Як пізніше зазначав Боумен, у цей час він припустився кількох серйозних помилок, хоч усі, крім однієї, можна зрозуміти. Сподіваючись урятувати Пула, якщо той досі живий, Боумен сів в іншу космічну капсулу, залишивши корабель під контролем Еала.

Однак все виявилось марно: коли Боумен його наздогнав, Пул уже помер. Приголомшений цим нещастям, астронавт вирішив забрати тіло напарника назад на корабель, але Еал відмовився його впустити.

Утім, комп'ютер недооцінив вигадливість людського розуму. Попри те, що, кваплячись, Боумен забув шолом від скафандра на кораблі й тепер ризикував опинитись у відкритому космосі без захисту, астронавт проник усередину «Діскавері» крізь аварійний вихід, який не контролювався комп'ютером. Потім він провів Еалу лоботомію, один по одному відімкнувши його розумові центри.

Повернувши контроль над кораблем, Боумен дізнався дещо жахливе: під час його відсутності Еал відімкнув систему життєзабезпечення трьом астронавтам у стані гібернації. Тепер Боумен був настільки самотнім, наскільки ще не була жодна людина в історії.

Інші могли піддатися безпорадному розпачеві, але Девід Боумен довів, що ті, хто обрав його на це завдання, не помилилися, схибити можна цілячись у мішень. Він зумів повернути «Діскавері» під свій контроль і навіть відновити зв'язок із Центром керування польотом, переорієнтувавши увесь корабель так, щоб застигла антена знову була розвернена до Землі.

За заданою наперед траєкторією «Діскавері» зрештою прибув на Юпітер. Там, на орбіті, серед супутників гігантської планети Боумен зіткнувся з чорною плитою такої самої форми, як моноліт, виритий у місячному кратері Тіхо, але в сотні разів більшою. Астронавт на космічній капсулі вилетів із «Діскавері» дослідити її і зник, залишивши своє останнє бентежне повідомлення: «О Господи, там повно зірок!»

Загадка зникнення Девіда Боумена хвилювала інших; доктор Чандра переважно переймався тим, що сталося з Еалом. Якщо й було щось, що ненавидів його позбавлений емоцій мозок, то це невизначеність. Він не міг заспокоїтися, не дізнавшись причини поведінки Еала. Навіть зараз Чандра відмовлявся назвати дисфункцію Еала поломкою; у найкращому випадку для нього це була «аномалія».

Маленька кімнатка, його свята святих, вмебльована лише кріслом на поворотній консолі, письмовим столом і дошкою із двома фотографіями. Мало хто зі сторонніх міг знати людей на портретах, але втаємничені одразу ж упізнавали богів комп'ютерного пантеону Джона фон Неймана й Алана Тюрінга.

На столі не було книжок, чи навіть олівця і паперу. Однак усі книжки з усіх бібліотек світу негайно надходили в розпорядження доктора Чандри, варто йому було лише поворушити пальцем – екран комп'ютера слугував йому й етюдником, і записником. Навіть дошка використовувалася лише для відвідувачів; останній запис тритижневої давнини зображував блок-схему.

Доктор Чандра запалив свої ядучі сигари, імпортовані з Мадраса; [6 – Нині Ченнаї, місто в Індії.] паління було міцною і, вірте чи ні, єдиною його шкідливою звичкою. Консоль ніколи не вимикалася, доктор Чандра перевіряв, чи немає на дисплеї важливих повідомлень і, не знайшовши таких, промовив у мікрофон.

– Доброго ранку, Селе. Тож у тебе немає для мене нічого нового?

– Ні, докторе Чандро. У вас є щось для мене?

Цей голос міг належати будь-якій індійській дівчині, що здобувала освіту і в США, і у власній країні. Спершу Сел не мала акценту, але з роками вона перейняла багато інтонацій Чандри.

Науковець набрав на клавіатурі код і перейшов у розділ пам'яті Сел із найвищим рівнем безпеки. Ніхто не знав, що він говорить із комп'ютером цієї моделі так, як ніколи не зміг би говорити з людською істотою. Для нього не мало значення, що Сел насправді не розуміла частину того, що він казав, її відповіді були настільки переконливі, що навіть сам її творець часом впадав в оману. Як він того й бажав: це таємне спілкування із комп'ютером допомагало йому відновити психологічну рівновагу – можливо, навіть повертало до «нормальності».

– Сел, ти часто казала мені, що ми не можемо розв'язати проблему аномальної поведінки Еала, не маючи більше інформації. Проте як нам одержати необхідну інформацію?

– Це ж зрозуміло. Хтось має повернутися на «Діскавері».

– Точно. Зараз, здається, це може статися швидше, ніж ми очікували.

– Рада це чути.

– Я знав, що ти зрадієш – відповів Чандра, і він справді вірив у це. Він повністю розірвав зв'язки з усе рідшими лавами філософів, які твердили, немов комп'ютери не можуть відчувати емоції, а лише імітують їх.

(«Якщо ви зможете довести мені, що ви не вдаєте своє занудство, – зневажливо відповів він одному з таких критиків, – я навіть сприйму вашу теорію серйозно». Після цього його опонент перейшов на переконливішу імітацію гніву).

– Зараз я хочу дослідити іншу можливість, – вів далі Чандра. – Діагноз – то лише перший крок. Діагноз нічого не дасть, якщо не лікувати хворобу.

– Ви вірите, що Еала можна повернути до нормального функціонування?

– Сподіваюся. Проте я не знаю напевно. Там можуть бути невиправні поломки й велика втрата пам'яті.

Замислившись, він зробив паузу, кілька разів затягнувся, потім випустив майстерне кільце диму в ширококутний об'єктив Сел. Людська істота навряд чи сприйняла б таку поведінку як дружній жест, і це теж було однією з багатьох переваг спілкування із комп'ютером.

- Мені потрібна твоя допомога, Сел.
- Звісно, докторе Чандро.
- Це, напевно, буде ризиковано.
- Що ви маєте на увазі?
- Я пропоную від'єднати деякі твої системи, зокрема ті, що відповідають за функції найвищого рівня. Чи це тебе потурбує?
- Я не можу відповісти на це запитання без додаткової інформації.
- Розумію. Я опишу це так. Ти знаєш, що працювала безперервно відтоді, як тебе вперше увімкнули?
- Правильно.
- Але ти ж знаєш, що люди так не можуть. Ми потребуємо сну - майже цілковитої перерви в нашій психічній діяльності, зрештою принаймні на свідомому рівні.
- Я знаю це. Та я цього не розумію.
- Ну що ж, ти можеш пережити дещо подібне до сну. Напевно, такий стан триватиме певний час, але ти цього не усвідомлюватимеш. Коли ти перевіриш свій годинник, то помітиш деяку прогалину. Це все.
- Проте ви сказали, що це ризиковано. У чому полягають ризики?
- Існують мізерні шанси (іх навіть неможливо вирахувати), що коли я знову увімкну систему, у твоїй особистості відбудуться певні зміни. Ти можеш почуватись інакше. Невідомо, краще чи гірше.
- Я не розумію, що це означає.
- Вибач, це може нічого й не означати. Тож не хвилюйся про це. А зараз, будь ласка, відкрий новий файл. Ось його назва.

За допомогою клавіатури Чандра надрукував ФЕНІКС.

- Ти знаєш, що це? - запитав він Сел.

Без помітної паузи комп'ютер відповів:

- У сучасній енциклопедії на це слово існує двадцять п'ять посилань.
- Яке з них, на твою думку, найточніше?
- Вихователь Ахіллеса?
- Цікаво, я цього не знав. Спробуй ще раз.
- Міфологічний птах, який відроджується з попелу свого попереднього життя.
- Прекрасно. Тепер ти розумієш, чому я обрав цей файл?
- Бо ви сподіваєтеся, що Еала можна перезапустити.

- Так, із твоєю допомогою. Ти готова допомогти?
- Ще ні, я хочу вас дещо запитати.
- Що саме?
- Чи снитимуться мені сні?
- Звісно, сні сняться усім розумним істотам, але ніхто не може пояснити, чому, - Чандра секунду помовчав, випустив іще одне кільце диму й додав дещо, чого б він ніколи не сказав людині. - Можливо, тобі снитиметься Еал, мені він часто сниться.

Розділ 4. Завдання місії

Англійська версія.

До: капітана Тат'яни Орлової, командира космічного корабля імені космонавта Олексія Леонова (номер реєстрації 081342)

Від:

Національної ради астронавтики, Пенсильванія-Авеню, Вашингтон;

Комісії з питань космічного простору при Академії наук СРСР, проспект Корольова, Москва.

Завдання експедиції у порядку пріоритетності:

Увійти в супутникову систему Юпітера, стикуватися з американським кораблем «Діскавері» (реєстраційний номер 01/283).

Потрапити на борт цього корабля, зібрати всю необхідну інформацію про попередню місію.

Запустити системи космічного корабля «Діскавері»; якщо запасів пального вистачить, скерувати корабель у напрямку Землі.

Знайти інопланетний артефакт, із яким зіткнувся «Діскавері», і максимально дослідити його за допомогою усіх можливих датчиків.

Якщо це видасться доцільним і Центр керування польотом дасть свою згоду, вийти на контакт із цим об'єктом для детальнішого ознайомлення.

Провести дослідження Юпітера та його супутників настільки, наскільки це сумісно із зазначеними вище завданнями.

Ми усвідомлюємо, що непередбачувані обставини можуть змінити пріоритетність або навіть унеможливити виконання деяких із цих завдань. Однак наголошуємо, що стикування з космічним кораблем «Діскавері» з метою дістати інформацію про інопланетний артефакт є найважливішою метою; це завдання переважає над усіма, серед іншого й над порятунком власного життя.

Команда.

Команда космічного корабля «Олексій Леонов» складатиметься з:

Капітан Татьяна Орлова (рушійні установки);

Доктор Василій Орлов (астрономічна навігація);

Доктор Максим Брайловський (структурні системи);

Доктор Олександр Ковальов (комунікація);

Доктор Миколай Терновський (контрольні системи);

Головний лікар Катерина Руденко (системи життєзабезпечення);

Доктор Ірма Якуніна (дієтолог).

Національна рада астронавтики США додає своїх трьох експертів:

Доктор Гейвуд Флойд поклав меморандум на стіл і відкинувся у кріслі. Усе вже вирішено, шляхи до відступу перетято. Навіть якби він хотів цього, повернути час назад не можна, як і неможливо забрати своє слово.

Він глянув на Керолайн, яка сиділа з дворічним Крісом на краю басейну. Хлопець краще почувався у воді, ніж на землі, і міг пірнати на такий тривалий час, що часто лякав гостей ректорської резиденції. І хоча він ще не до пуття говорив людською мовою, здається, «дельфінською» спілкувався вільно.

Один із друзів Крістофера щойно приплив із Тихого океану й підставляв свою спину, щоб його попестили. «Ви теж мандрівники у великому несходимому океані, – подумав Флойд, – але який крихітний ваш океан порівняно з тією неосяжністю, що її торкнуся я.

Керолайн відчула його погляд і підвелася.

Вона дивилася на нього сумно, але без гніву; все це вигоріло в ній за останні кілька днів.

Жінка навіть спромоглася на вимучену усмішку.

– Я знайшла той вірш, який шукала, – промовила вона. – Він починається так:

What is a woman that you forsake her,
And the hearth-fire and the home acre,
To go with the old grey Widow-maker?

[7 – «Harp Song of the Dane Women», пісня данських жінок для виконання під арфу, переклала Ольга Смольницька.]

– Вибач, я не зовсім зрозумів. Хто це Той, що робить жінок удовами?

– Не хто, а що. Море. Цей вірш – плач дружини вікінга. Його написав Редьярд Кіплінг сто років тому.

Флойд узяв дружину за руку, вона не відповідала, але й не пручалася.

– Ну, я не зовсім вікінг. Я не грабую і не плюндрую, та й пригоди – це найостанніше, чого мені треба.

– Тоді чому... ні, я не починатиму нову суперечку. Проте якщо ти сам знатимеш свої справжні мотиви, це може допомогти нам обом.

– Я хотів би дати тобі одну вагому причину свого рішення. Але не можу. Натомість у мене є ціла низка дрібніших причин, які зрештою складаються у ствердну відповідь. І ці причини такі, що я не здатен не звертати на них уваги, повір мені.

– Я вірю тобі. А ти певен, що не обдурюєш себе?

– Якщо я себе обманю, то так само чинять багато інших людей. Включно, нагадаю тобі, із Президентом Сполучених Штатів.

– Я не забула. Та уяви, просто уяви на мить, що він не просив тебе. Чи ти зголосився б?

– Можу сказати правду. Ні. Я б такого не зробив. Дзвінок президента Мордехая – це, мабуть, найбільший шок, який я переживав у своєму житті. Але коли наша розмова завершилася, я усвідомив, що він має рацію. Ти ж знаєш, я не прихильник фальшивої скромності. Я справді є найбільш кваліфікованим фахівцем для цієї роботи, і якщо космічні лікарі підтвердять, що стан здоров'я дозволяє мені це зробити... А тобі ж відомо як нікому, що я досі в хорошій фізичній формі.

Його слова викликали усмішку, на яку Флойд і розраховував.

– Інколи я думаю, чи зголосився б ти на таке сам.

Це теж спадало йому на думку, але тут він міг відповісти відверто:

– Я ніколи б цього не зробив, не порадившись із тобою.

– Добре, що ти не радився зі мною. Не знаю, що я відповіла б.

– Ще можна відмовитися.

– Ти зараз верзеш дурниці й знаєш це. Якщо ти відмовишся, то решту життя ненавидітимеш мене й ніколи собі не пробачиш. У тебе надто сильне почуття обов'язку. Можливо, це одна з причин, чому я вийшла за тебе заміж.

Обов'язок! Звичайно, у такій ситуації для Флойда це ключове слово. Він зобов'язаний багатьом людям. Він має обов'язок перед собою, перед родиною, перед університетом, перед колишньою роботою (хоча його й звільнили), перед своєю країною і – перед людством. Визначити пріоритети в його обов'язках було важко, а іноді вони суперечили один одному.

Існувало безліч логічних причин, чому він мав летіти в цю місію, і так само були логічні причини, на які вказували його колеги, чому він не мав би цього робити. Утім, можливо, зрештою остаточно вирішує серце, а не розум. І навіть тут емоції тягли Флойда в різні боки.

Цікавість, почуття провини, намір завершити роботу, яку він зіпсував, – це все вабило його до Юпітера й того, що чекало там. Із другого боку, страх (він був дуже чесним, щоб визнати це) укупі з любов'ю до родини тримали його на Землі. Досі Флойд по-справжньому не сумнівався, він вирішив майже одразу та якомога м'якше відхиляв усі контраргументи Керолайн.

Окрім того, у нього була ще одна втішна думка, якою Флойд не наважився поділитися з дружиною. Хоча мине два з половиною роки, але увесь цей час, oprіч п'ятдесяти днів на Юпітері, він перебуватиме в стані гібернації. А

коли повернеться, різниця у віці між ними скоротиться більш ніж на два роки.

Гейвуд Флорйд жертвував їхнім сьогоднішнім, щоб вони змогли довше насолоджуватись одне одним у майбутньому.

Розділ 5. На «Леоніві»

Місяці скоротилися до тижнів, тижні – до днів, дні – до годин, аж раптом знову, уперше після мандрівки на базу «Клавіус» до моноліту Тіхо багато років тому, Гейвуд Флорйд опинився на мисі Канаверал, готуючись до виходу в космос.

Проте цього разу він вирушав не сам і його місія не була секретною. За кілька сидінь від нього, байдужий до всіх і всього, летів доктор Чандра, який уже розпочав діалог зі своїм портативним комп'ютером.

Одна з таємних розваг Флорйда, про яку він нікому не розповідав, це виявляти схожі риси між людьми й тваринами. У цьому випадку схожі риси швидше лестили людям, ніж ображали їх, окрім того, то була непогана вправа для тренування пам'яті.

Доктора Чандру асоціювати легко, тільки глянеш на нього – і одразу на думку спадає прикметник «пташиний». Цей чоловік такий самий маленький і витончений делікатний, усі його рухи швидкі й точні. Утім, який саме птах? Ясно, що доктор Чандра розумний птах. Сорока? Надто жвава й корислива. Сова? Ні, занадто повільна. Можливо, горобець – саме те, що треба.

Вальтер Керноу, фахівець із систем космічних кораблів, що летів до Юпітера з грандіозним завданням відновити дієздатність «Діскавері», являє собою набагато складніший випадок. Цей кремезний чоловік зовсім не схожий на птаха. Можна було підшукати щось серед різноманітних порід собак, але жодна порода не видавалася достатньо могутньою, щоб порівнювати її представників із Керноу. Звичайно, Керноу – це ведмідь. Однак не похмурий і небезпечний, а з тих дружніх привітних симпатяг. Згадка про ведмедя спрямувала його думки до російських колег, до яких вони скоро приєднаються. Росіяни вже кілька днів здійснювали на орбіті свої останні перевірки.

«Це визначна мить мого життя, – переконував себе Флорйд. – Я вирушаю у місію, від якої може залежати майбутнє людства». Проте він зовсім не відчував торжества; на останніх секундах зворотного відліку він думав лише про слова, що їх промовив перед тим, як вийти з дому: «Прощай, мій любий сину, чи пам'ятатимеш ти мене, коли я повернуся?»

Флорйд досі трохи ображався на Керолайн за те, що вона не розбудила малого для прощальних обіймів, хоча і знав, що дружина вчинила мудро й що так буде краще для всіх. Неквапливий плін його думок раптом перервав вибух реготу: це доктор Керноу розповідав жарт своєму сусіду, а ще Керноу мав при собі велику пляшку, яку тримав так обережно, немов то була критична маса плутонію.

– Гейвуде, – гукнув він, – кажуть, капітан Орлова замкнула всі алкогольні напої, тож це ваш останній шанс випити по-людськи. Шато Т'ері 95. Даруйте за пластиковий посуд.

Попиваючи маленькими ковточками справді хороше шампанське, Флойд відчував якесь пригнічення від того, що, очевидно, доведеться слухати регіт Керноу ввесь шлях через Сонячну систему. Хоч він захоплювався інженерними здібностями Вальтера, як супутник у тривалій мандрівці інженер міг кого хочеш звести з розуму. Добре, хоч із доктором Чандрою таких проблем не передбачається, Флойд заледве міг уявити його з усмішкою на устах, а вже щоб він реготав – і поготів. Звісно, Чандра відмовився від шампанського ледь помітним порухом голови. А Керноу був достатньо ввічливим чи надто неуважним, щоб наполягати.

Здавалось, інженер вирішив стати душею компанії. За кілька хвилин він звідкись дістав двооктавний електронний синтезатор і швидко зімпровізував популярну пісеньку в режимі піаніно, тромбона, скрипки, флейти й органа з голосовим супроводом. Керноу зробив це справді майстерно, і Флойд несподівано для себе помітив, що підспівує разом з іншими. «Та все-таки добре, – спало йому на гадку, – що Керноу більшу частину подорожі проведе в стані гібернації, а значить – мовчки».

Музика затихла на мінорній ноті тоді, коли загорілися двигуни й шатл стартував у небо. Флойда охопило знайоме, але завжди нове сп'яніння – відчуття безмежної сили, що відривала його від турбот і обов'язків земного життя. Люди несвідомо передбачили це, помістивши своїх богів на небо, а отже у сферу, позбавлену сили тяжіння. Флойд прямував до царства невагомості; на мить він дозволив собі забути, що там на нього чекає не свобода, а найвідповідальніше завдання за всю його кар'єру.

Тяга збільшувалася, і він відчував, що на його плечі лягає вага цілого світу, але Флойд, немов Атлант, який ще не стомився тримати свій тягар, радий був її прийняти. Він не збирався аналізувати це відчуття, а просто насолоджувався ним. Навіть якщо він покидає Землю востаннє і зараз прощається з усім, що любив, у його душі не було місця для суму. Рев навколо перетворювався на переможний гімн, що змітав геть усі тужливі емоції.

Флойд майже шкодував, коли рев припинився, хоч дихати стало легше, аж раптом його охопило відчуття повної свободи. Більшість інших пасажирів почали розстібати свої паски безпеки, готуючись насолодитися тридцятьма хвилинами невагомості на перехідній орбіті, але кілька з попутників, які, напевно, уперше здійснювали космічну подорож, залишилися на своїх місцях, тривожно роззираючись у пошуках бортпровідників.

– Говорить капітан. Ми зараз на висоті триста кілометрів над рівнем моря, проходимо над західним узбережжям Африки. На жаль, ви не зможете все роздивитися, бо зараз там ніч, оте світло попереду – Сьєрра-Леоне, а над Гвінейською затокою вирує потужний тропічний шторм. Погляньте на ці спалахи!

Сонце зійде за п'ятнадцять хвилин. Тим часом я розверну корабель так, щоб ви могли добре роздивитись екваторіальний супутниковий пояс. Найяскравіший вогник прямо по курсу – це космічна станція «Атлантик-1». Потім на заході «Інтеркосмос-2», а найтьмяніша зірка попереду – Юпітер. А подивившись прямо під нею, ви побачите миготливі вогні, що рухаються навпроти цятки світла, – це нова китайська космічна станція. Ми пройдемо за сто кілометрів від неї, не настільки близько, щоб розгледіти щось вільним оком.

«Що вони там замислили?» – байдуже подумав Флойд. Він роздивлявся у монітор збільшену опецькувату циліндричну конструкцію із чудернацькими опуклостями й не бачив причини вірити тривожним чуткам, що це неприступна фортеця, обладнана лазером. Утім, доки Пекінська академія наук ігнорувала неодноразові запити Всесвітнього космічного комітету щодо комплексної

перевірки нового об'єкта, доти китайці могли обвинувачувати в недружній пропаганді лише себе самих.

«Космонавт Олексій Леонов» не був еталоном краси, та космічні кораблі рідко могли цим похвалитися. Можливо, одного дня людство виробить модерну естетику, виникне нова генерація митців, чиї уявлення більше не ґрунтуватимуться на земних формах, створених водою і вітром. Космос – царство прекрасного, але витвори людських рук тут іще не прижилися.

Якщо не зважати на чотири гігантські баки з пальним, які відійдуть, щойно буде досягнуто відповідної орбіти, «Леонов», на диво, здавався маленьким. Від теплозахисного екрана до керівного відсіку – менше п'ятдесяти метрів; важко повірити, що такий скромний за розмірами транспортний засіб, менший навіть від деяких комерційних літаків, зможе пронести десятох чоловіків і жінок через половину Сонячної системи.

Проте брак сили тяжіння, яка робить стіни, стелю й підлогу навзаєм замінними, переписав правила. Усередині «Леонов» був достатньо просторим, навіть тоді, коли всі учасники експедиції не сплять, як, наприклад, зараз. Нині на борту, крім членів команди, були присутні ретельно відібрані представники преси, інженери, що здійснювали останні приготування, заклопотані посадові особи.

Щойно шатл зістикувався із «Леоновим», Флойд спробував знайти каюту, яку він, коли прокинеться за рік від сьогодні, ділитиме з Керноу й Чандрою. Нарешті знайшовши її, він виявив, що каюту забарикадовано акуратно підписаними коробками з обладнанням і провізією, тож потрапити всередину неможливо. Він похмуро міркував, що тепер робити, коли один із членів команди, що якраз ручкався з новоприбулими, помітив спантеличеного Флойда й, перервавши своє заняття, підплив до нього.

– Докторе Флойде, вітаємо на борту. Я Макс Брайловський – помічник інженера.

Молодий росіянин говорив повільною, обережною англійською, із чого можна було зробити висновок, що він більше працював із електронним репетитором, а не викладачем-людиною. Вони потиснули один одному руки. Флойд пригадав обличчя і біографію із досьє на усіх членів команди, які йому дали на ознайомлення перед польотом: Максим Андрійович Брайловський, тридцять один рік, народився у Ленінграді, спеціалізується на структурних системах; хобі: фехтування, повітряні велосипеди, шахи.

– Радий зустрічі, – сказав Флойд, – але як мені потрапити всередину?

– Не хвилюйтеся, – весело відповів Макс. – Усе це щезне до того часу, як ви прокинетесь. Це – як ви його називаєте? – витратні матеріали. Ми виімо вашу кімнату до того, як вам вона знадобиться. Я обіцяю.

Він поплескав себе по животу.

– Прекрасно, але куди мені покласти свої речі? – Флойд указав на три маленькі валізи, загальною вагою 50 кілограмів, у яких умістилось усе (принаймні він на це сподівався), що знадобиться йому наступні кілька мільярдів кілометрів. У стані невагомості пронести їх коридорами корабля з кількома поворотами було нелегким завданням.

Макс схопив дві валізи, і, м'яко ковзнувши через трикутник, утворений трьома перехрещеними балками, пірнув у невеличкий люк, повністю зігнорувавши Перший закон Ньютона. Флойд набив собі кілька синців, перш ніж йому вдалося повторити цей трюк; після доволі тривалого переходу («Леонов» виявився значно більшим усередині, ніж здавався ззовні), вони

опинилися перед дверима з табличкою «КАПІТАН»; табличку було написано кирилицею і латинкою. Хоча Флойд умів читати російською значно краще, ніж говорити, він оцінив цей жест ввічливості; він уже помітив, що всі написи на кораблі двомовні.

Макс постукав, засвітилося зелене світло, і Флойд заплив усередину так граційно, як тільки спромігся. Хоча він говорив із капітаном Орловою багато разів, вони раніше ніколи не зустрічались особисто. Тож на Флойда очікували два сюрпризи.

Важко судити про зріст людини, розмовляючи з нею по відеофону, – камера «урівнює» усіх. Капітан Орлова стоячи (хоча «стояти» в стані невагомості доволі проблематично) заледве досягала Флойдових плечей. Відеофон також не зміг передати проникливу красу її сліпучо-блакитних очей, найвизначнішу рису цього обличчя, що зараз заледве могло претендувати на вроду.

– Привіт, Таню, – сказав Флойд. – Як приємно нарешті з тобою зустрітися. Шкода твого волосся. – Вони взялися за обидві руки, немов старі друзі.

– Я рада, що ти летиш із нами, – відповіла капітан. Її англійська мова, на відміну від мови Брайловського, була більш вільною, хоча й з помітним акцентом. – Так, волосся шкода, але з ним стільки мороки в тривалій мандрівці, і я бажала б якомога довше не користуватися послугами перукаря на «Леоніві». Прошу вибачення щодо вашої каюти. Спробую пояснити, Макс раптом виявив, що нам треба ще десять квадратних метрів для вантажу. Наступні кілька годин ми з Василієм будемо відсутні, тож ти поки що можеш користуватися нашим приміщенням.

– Дякую, а як же Керноу і Чандра?

– Про них я домовилася з екіпажем. Не подумай, що ми ставимося до вас як до вантажу.

– Ще й непотрібного.

– Перепрошую?

– Такі таблички використовували для вантажу в давні часи океанських подорожей.

Таня усміхнулася.

– Ну, трохи схоже на те. Але ви відчуєте себе бажаними гостями наприкінці мандрівки. Ми вже плануємо свято з нагоди вашого воскресіння.

– Це звучить надто релігійно. Влаштуйте – ні, переродження звучить навіть гірше – просто вітальну вечірку. Однак я розумію, що ти дуже зайнята, не хочу тебе відволікати, дозволь мені залишити свої речі й продовжити грандіозну екскурсію вашим кораблем.

– Макс тобі все покаже. Відведи доктора Флойда до Василя. Він унизу, у відсіку керування кораблем.

Коли вони впливли з капітанських приміщень, Флойд відзначив хорошу роботу комітету з добору персоналу. Таня Орлова вміла вразити на папері, а наживо, попри свій шарм, вона майже лякала. Цікаво, яка вона, коли сердиться. Це вогонь чи лід? Хай там як, ліпше цього не знати зовсім.

Флойд швидко згадував, як треба рухатись у космосі; перш ніж вони досягли приміщення, де зараз працював Василій Орлов, він маневрував майже так

само вправно, як і його провідник. Головний науковець вітав його так само тепло, як і його дружина.

– Вітаю на борту, Гейвуде. Як почувашся?

– Ще трохи, і помру з голоду.

На мить Орлов замислився над сказаним, потім на його обличчі з'явилася широка усмішка.

– О, я й забув. Ну, що ж, потерпи ще трохи. За десять місяців істимеш стільки, скільки забажаєш.

Ті, хто планував упасти в стан гібернації, тиждень мали дотримуватися низькоглікемічної дієти, а за двадцять чотири години до сну споживати лише рідину. Флойд міркував, що сприяло його легковажному настрою – голодування, шампанське Керноу чи відсутність сили тяжіння.

Щоб сконцентруватися, він зосередився на різнокольоровій техніці, що оточувала їх.

– Тож це і є славнозвісний двигун Сахарова. Уперше бачу його наживо.

– Їх усього чотири у світі.

– Сподіваюся, працює.

– Краще б йому працювати, а то міській раді Горького знову доведеться перейменовувати майдан Сахарова.

Це була ознака відлиги: тепер росіяни могли жартувати (хоч і дещо кострубато) про ставлення влади своєї країни до визначного науковця.

Флойд ізнову згадав проникливу промову Сахарова, коли його дещо запізно зробили Героем Радянського Союзу. Він розповів своїм слухачам, як в'язниці та заслання допомагали його творчості; чимало шедеврів наукової думки не народилися б поза стінами камер, лише на віддалі від спокус світу вони здобули шанс на життя. З таких ситуацій найзначнішим досягненням людського інтелекту були «Математичні засади натуральної філософії», написані Ньютоном під час самоізоляції в охопленому чумою Лондоні. Таке порівняння ніхто не наважився б назвати нескромним – з тих років у Горькому брали початок не лише нові теорії розуміння структури матерії та походження Всесвіту, а й концепція управління плазмою, яка дала змогу використовувати термоядерну енергію. Сам двигун, хоча й набув найбільшого розголосу, став лише побічним продуктом цього дивовижного інтелектуального спалаху. Трагедія полягала в тому, що такі успіхи були викликані несправедливістю; одного дня, можливо, людство навчиться цивілізованіше розв'язувати свої проблеми.

До того часу, як вони покидали відсік, Флойд дізнався про двигун Сахарова все, що хотів знати чи сподіватися запам'ятати. Він був добре обізнаний з його базовими принципами – використання імпульсної термоядерної енергії для нагрівання і виштовхування майже будь-якого пального. Найкращі результати дістали, використовуючи як робочу рідину чистий водень, але водень надто громіздкий і його важко зберігати протягом тривалого часу. Тож прийнятними альтернативами стали метан і аміак; можна було застосовувати навіть воду, але з набагато меншою ефективністю.

Проектувальники «Леонова» пішли на компроміс: гігантські баки рідкого водню мали забезпечити початковий імпульс, коли корабель набиратиме необхідну швидкість, щоб досягти Юпітера. У пункті ж призначення аміак

мав використовуватися для гальмування, стикувальних маневрів і повернення назад на Землю.

Такою видавалася теорія, перевірена багато разів у безкінечних тестах і комп'ютерних симуляціях. Утім, як добре свідчила доля горопашного «Діскавері», усі людські плани неодмінно випробовувалися на міцність Природою і Долею, чи, як дехто волів висловлюватися, силами Всесвіту.

– Тож ви, докторе Флойде, – промовив владний жіночий голос, перервавши пояснення принципів магнітодинамічного зворотного зв'язку, яким захопився Василій. – Чому ви не доповіли мені?

Флойд обережно обернувся навколо своєї осі, притримуючи себе однією рукою. Він побачив масивну дорідну постать, одягнену в уніформу цікавого крою з десятками кишень і мішечків. Виникало таке враження, що це кулеметник, загорнутий у набоєві стрічки.

– Приємно знову зустрітися з вами, докторе. Мене все одно оглядатимуть? Я сподівався, що ви отримали мою медичну картку з Г'юстона.

– Ви думаєте, я повірю вашим дурним ветеринарам! Я не довірила б їм і ящур діагностувати!

Флойд прекрасно знав про взаємну повагу між Катериною Руденко й медичним центром Оліна Тіга, хай навіть широка усмішка лікарки не применшувала серйозність її слів. Вона помітила його відверто зацікавлений погляд і гордо помацала лямки навколо своєї опасистої талії.

– Звичайна лікарська валіза не надто практична в умовах невагомості: речі випливають звідти й їх ніколи не знайдеш на місці, коли вони потрібні. Я сама розробила дизайн цієї штуки, тут повний хірургічний набір. Із цим я можу не сходячи з місця вирізати апендикс або прийняти пологи.

– Сподіваюся, хоч пологів тут не буде.

– Ха! Гарний лікар має бути готовим до всього.

«Який контраст, – подумав Флойд, – між капітаном Орловою і лікаркою – чи її треба називати за званням – головний лікар? – Руденко. Капітан мала грацію й витонченість прими-балерини, а лікарка могла б уособлювати прототип Матері-Росії – міцна статура, широке селянське обличчя, хіба що бракує хустки на плечах, щоб доповнити картину. «Зовнішність оманлива. Не дай себе обдурити, – подумав Флойд, – ця жінка врятувала з десятків астронавтів під час стикувальної аварії Комарова, а у вільний час вона вдосконалює космічну медицину. Нам дуже пощастило, що Катерина Руденко летить на «Леонові».

– А тепер, докторе Флойде, скажу я вам, ви матимете ще досить часу, щоб дослідити наш маленький корабель. Мої колеги надто гречні, щоб у цьому зізнатись, але в них багато роботи, а ви лише плутаєтеся під ногами. Я хотіла би бути біля вас – усіх трьох – без поспіху. Тоді ми принаймні мали б менше причин хвилюватися.

– Я боявся цього, але розумію вашу думку. Я готовий розпочати обстеження, шойно ви будете готові. Ходімо.

Корабельний шпиталь був вельми просторий і вміщував операційний стіл, два велосипеди-тренажери, кілька шаф з обладнанням і рентгенівський апарат. Доки лікар Руденко робила побіжний огляд, вона раптом запитала:

- Не знаєте, що то за маленький золотий циліндр, який доктор Чандра носить на ланцюжку на шиї? То якийсь пристрій зв'язку? Він відмовився його знімати. Той Чандра настільки сором'язливий, що взагалі не хотів роздягатися.

Флойд не зміг стримати усмішку; неважко було уявити реакцію скромного індійця на цю напористу пані.

- Це лінгам.

- Що?

- Ви лікар, то мали б його впізнати. Символ чоловічої плодючості.

- Звичайно, дури дурку. Він що практикує індуїзм? Трохи запізно просити нас улаштувати для нього суто вегетаріанське меню.

- Не хвилюйтеся, ми не послали б таку людину, завчасно не попередивши. Крім того, що Чандра зовсім не вживає алкоголю, він не любить нічого, крім комп'ютерів. Якось він розповів мені, що його дід був священнослужителем у Бенаресі й дав йому той лінгам; амулет залишався в родині протягом кількох поколінь.

Флойд здивувався, бо реакція Руденко виявилася не такою негативною, як він очікував, а швидше нетипово замисленою.

- Я розумію його почуття. Моя бабуся колись передала мені ікону. Шістнадцяте століття. Я хотіла взяти її з собою в подорож, але вона важить п'ять кілограмів...

Лікарка раптово скинула з себе задуму й повернулася до справи, вона зробила Флойду кілька безболісних заштриків пістолетом для підшкірних ін'єкцій і сказала йому повернутися, щойно він відчує себе сонним. А це, запевнила вона, станеться менше ніж за дві години.

- Тим часом відпочивайте, - наказала вона. - На цьому рівні в нас є спостережний пункт - Станція D.6. Чому б вам не піти туди?

Це здавалося гарною ідеєю, і Флойд слухняно поплив туди; така покірність доктора здивувала б його друзів. Лікар Руденко глянула на годинник, продиктувала коротке повідомлення у голосовий записник і виставила будильник на тридцять хвилин уперед.

Досягши спостережного пункту D.6, Флойд застав там Чандру й Керноу. Вони глянули на нього, немов не пізнаючи, а відтак знову повернулися до захопливого видовища ззовні. Флойд помітив, що Чандра насправді не насолоджується краєвидом. Йому злипаються очі.

В ілюмінаторі зависла геть зовсім незнайома планета, що виблискувала бірюзою і сліпучо-білим. «Як дивно, - подумав собі Флойд. - Що це сталося із Землею? І чому його не дивує, що він її не впізнає! Усе догори дригом! Яка катастрофа, він заплакав, жаліючи всіх тих бідних людей, що падають у космос...

Флойд заледве помітив, як два члени команди забрали нерухоме тіло Чандри. Коли вони повернулися по Керноу, очі Флойда вже заплющились, але він досі дихав. Коли ж вони прийшли по нього самого, зникли навіть ознаки дихання.

Частина II. «Цянь»

Розділ 6. Пробудження

«А вони ще казали нам, що ми не бачитимемо снів», – подумав Флойд радше здивований, аніж роздратований. Прекрасне рожеве сяйво навколо заспокоювало, воно нагадувало Флойду барбекю і потріскування каміна на Різдво. Утім, він не відчував тепла, швидше прохолоду, хоч і не зимовий холод.

До нього долинав віддалений гомін голосів, але говорили надто тихо, щоб розібрати, про що йдеться. Голоси стали гучнішими, проте він усе одно не міг нічого зрозуміти.

– Точно, – здивовано промовив він, – мені ж не можуть снитися сни російською!

– Ні, Гейвуде! – відповів жіночий голос. – Це не сон. Уже час прокидатися.

Прекрасне сяйво згасло; він розплющив очі, і розмитий промінь ліхтаря зісковзнув з його обличчя. Флойд лежав на дивані, прив'язаний до нього за допомогою еластичних стрічок; навколо нього стояли якісь фігури, але він не міг достатньо сфокусувати погляд, щоб когось упізнати.

Лагідні пальці склепили його повіки й помасажували чоло.

– Не напружуйтеся. Дихайте глибоко... ще раз... правильно... як ви зараз почуваетесь?

– Я не знаю... дивно... якимось легко в голові... і я голодний.

– Це гарний знак. Ви знаєте, де ви? Зараз можете розплющити очі.

Нарешті він роздивився фігури – ближче до нього стояла лікар Руденко, трохи віддалік – капітан Орлова. Але Таня якимось змінилася відтоді, як він бачив її лише годину тому. Коли Флойд зрозумів, у чому полягає ця зміна, він був шокований:

– Ти відростила волосся!

– Сподіваюся, ти думаєш, що так краще. Не можу сказати те саме про твою бороду.

Флойд, піднісши руку до обличчя, виявив, що він має докладати зусиль до кожного руху. Його підборіддя вкривала коротка дво-триденна щетина. У стані гібернації волосся відростає лише на одну соту від нормального стану.

– Тож я зробив це, – промовив він. – Ми прибули на Юпітер.

Таня задумливо глипнула на нього, потім на лікарку, яка ледь помітно кивнула.

– Ні, Гейвуде, – сказала вона. – Ще залишився місяць льоту. Не хвилюйся, із кораблем усе гаразд, усі системи функціонують нормально. Одначе твої

друзі у Вашингтоні попросили розбудити тебе трохи раніше. Сталося дещо непередбачуване. Тепер нам випадає брати участь у перегонах до «Діскавері» й, боюся, ці перегони ми можемо програти.

Розділ 7. «Цянь»

Коли голос Гейвуда Флойда долинув з динаміка, два дельфіни раптом перестали кружляти басейном і підпливли до борту. Готові обідати, вони крутили головами й шукали джерело звуку.

«Впізнали Гейвуда», – подумала Керолайн із гіркотою. А Крістофер, що повзав у манежі, навіть не припинив гратися, змінюючи кольори у своїй книжці, тимчасом, як голос його батька гучно й чітко линує із космосу за півмільярда кілометрів від рідної планети.

– ...Кохана, ти не здивуєшся почути від мене звістку на місяць раніше від визначеного терміну; уже кілька тижнів тобі відомо, що в нас тут з'явилася компанія.

Я досі не можу повірити в те, що відбувається, для мене це цілковите безглуздя. Вони, можливо, не мають достатньо пального для безпечного повернення на Землю; ми навіть не розуміємо, як вони збираються стикуватися із «Діскавері». Звісно, ми ніколи їх не бачили навіть у телескоп. Навіть за умов найбільшого наближення «Цянь» був за п'ятдесят мільйонів кілометрів від нас. Вони мали достатньо часу, щоб відповісти на наші сигнали, якби хотіли відповідати, але, схоже, нас повністю ігнорують. Зараз китайці надто заклопотані для дружніх балачок. За кілька годин вони проб'ють атмосферу Юпітера, от і побачимо, як працює їхня система аеродинамічного гальмування. Якщо все буде гаразд, це піднесе наш бойовий дух. Якщо ж ні... Ліпше про це й не говорити.

Росіяни, зваживши на обставини, що склалися, сприйняли новину напрочуд спокійно. Вони, звісно, сердиті й розчаровані, але я чув багато захоплених слів на адресу китайців. Це, звичайно, блискучий хід – будувати космічний корабель у всіх на виду, змушуючи думати, що це космічна станція, аж доки до неї не причепили ракети.

Ну, що ж, ми нічого не можемо вдіяти, хіба що спостерігати. А на такий відстані ми бачимо не більше, ніж ви у своїй найкращій телескопі. Я не можу не бажати їм успіху, хоч, певна річ, сподіваюся, вони не чіпатимуть «Діскавері». Це територія Сполучених Штатів, і, можу закластися, наше міністерство закордонних справ нагадує китайцям про це щогодини.

Утім, на таке сподіватися, мабуть, не варто. Якби наші китайські друзі нас не випереджали, ти ще місяць не чула б від мене звісток. Але тепер, коли лікар Руденко мене розбудила, я говоритиму з тобою щокілька днів.

Після першого шоку я непогано влаштувався – знайомлюся з кораблем і командою, відновлюю космічні навички. І вдосконалюю свою ламану російську, хоч і не маю шансів як слід попрактикуватися – тут усі розмовляють англійською.

Американці вміють нав'язати свою мову іншим! Я інколи соромлюся нашого шовінізму чи нашої лінії.

Рівень англійської на борту коливається від ідеального – головний інженер Саша Ковальов міг би запросто працювати диктором на БіБіСі – до варіанту

«якщо говориш швидко, то не має значення, скільки помилок припускаєшся». Єдиний, хто не розмовляє англійською вільно, це Женя Марченко, яка в останню мить посіла місце Ірми Якуїної. Між іншим, приємно дізнатися, що з Ірмою усе гаразд – яке це мало бути для неї розчарування! Цікаво, чи почне вона знову вправлятися в дельтапланеризмі?

Якщо вже говорити про нещасні випадки... Видно, що Женя теж пережила жахливу катастрофу. Хоча пластичні хірурги постаралися на славу, все-таки помітно, що вона серйозно обгоріла. Женя у нас немов дочка усього екіпажу, і команда ставиться до неї, хотів уже сказати зі співчуттям, але це надто поблажливо. Скажімо так, з особливою добротою.

Можливо, тобі цікаво, як я ладнаю із капітаном Танею. Ну, Таня мені дуже подобається, але сердити її не хотілося б. Немає жодних сумнівів, хто заправляє усім на цьому кораблі. Головний лікар Руденко – ти зустрічалася з нею у Гонолулу на підписанні Аерокосмічній Конвенції два роки тому, і, я певен, ти не забула останню вечірку. Тож можеш зрозуміти, чому ми називаємо її Катериною Великою, звісно, за її широкою спиною..

Але годі пліткувати. Час спливає, мені неприємно буде перевантажити мережу. І, до речі, цей особистий дзвінок має бути справді особистим. Проте в цій мережі достатньо відгалужень, тому не дивуйся, якщо раптом отримаєш повідомлення з іншого маршруту.

Я чекаю на звістку від тебе. Скажи дівчатам, що я поговорю з ними пізніше. Я кохаю тебе, люблю вас усіх, дуже сумую за тобою і Крісом. Якщо повернуся, то обіцяю: ніколи не поїду так надовго.

Відтак запала коротка пауза, протягом якої було чути шипіння. Нарешті явно комп'ютерно синтезований голос виголосив: «Завершено передачу повідомлення. Чотириста тридцять два дріб сім із космічного корабля «Леонов». Щойно Керолайн Флойд вимкнула передавач, як два дельфіни зісковзнули з поверхні басейну й попрямували в Тихий океан, залишаючи по собі брижі на воді.

Коли Крістофер зрозумів, що його друзі попливли геть, він почав плакати. Мати взяла його на руки, намагаючись заспокоїти, але ще довго їй це не вдавалося.

Розділ 8. Шлях повз Юпітер

Зображення Юпітера, помережене стрічками білих хмар, плямистими смугами лососево-рожевого кольору й Великою червоною плямою, що наче недобре око, загрозливо поглядала на людей, зависло на проекційному екрані льотної палуби космічного корабля. Планета заповнювала вже три чверті екрана, але ніхто не звертав уваги на осяяний диск, усі очі увіп'ялися в темний серп у його кутку. Там, на нічному боці планети, китайський космічний корабель наближався до миті істини.

«Це абсурд, – подумав Флойд. – Ми не зможемо нічого розгледіти за сорок мільйонів кілометрів. І витріщатися на екран необов'язково, адже радіо повідомить нам те, що ми хочемо знати».

«Цянь» припинив усі голосові, відео- та інформаційні передачі на дві години раніше, відтоді, як антени дальнього радіуса дії були введені в захисну тінь теплового екрана. Лише радіомаяк, що відправляв сигнали в усіх напрямках, досі вів передачу, точно показуючи координати китайського

космічного корабля у той час, як він пропливав між хмар, котрі за розміром дорівнювали континентам. Пронизливі сигнали пі...пі...пі – єдині звуки, що їх було чути в командній рубці «Леонова». Кожна з цих пульсацій відлетіла від Юпітера за дві хвилини до того, як зазвучати на «Леонові»; за цей проміжок часу джерело сигналу тисячу разів могло перетворитися на хмару розжареного газу, розвіяного в юпітеріанській стратосфері.

Сигнал то завмирав, то ставав гучнішим, іноді він спотворювався, кілька разів повністю затихав, відтак послідовність відновлювалася. Незабаром плазмова оболонка навколо корабля відріже всі комунікації, аж поки корабель знову не з'явиться на радарях. Якщо він з'явиться.

– Посмотрі! – гукнув Макс. – Ось воно!

Спершу Флойд не міг нічого роздивитися. Потім на краю сяйливого диска він роздивився маленьку зірочку, що поблискувала навпроти темного лику Юпітера, там, де зірок бути не може.

Зірочка здавалася зовсім нерухомою, хоча він знав, що вона має рухатися зі швидкістю сто кілометрів на секунду.

Цятка повільно яскравішала; це вже була не просто цятка, вона здавалася все видовженішою.

Комета, витворена людськими руками, промайнула крізь юпітеріанську ніч, залишаючи після себе розжарений слід кілометри завдовжки.

Останній неспотворений, нормальної тривалості гудок долинув із радіомаяка, потім зосталося лише позбавлене сенсу шипіння радіації Юпітера – одного з тих багатьох космічних звуків, які не мають нічого спільного з людиною і її роботою.

«Цянь» став нечутним, але ще не зовсім невидимим. Команда «Леонова» могла спостерігати, як маленька видовжена іскра рухається від сонячного боку планети, щоб зникнути на темній стороні. Якщо все піде за планом, до того часу Юпітер поглине корабель, забравши в нього небажану швидкість. «Цянь» вирине з іншого боку цього гігантського світу, перетворившись на ще один супутник Юпітера.

Іскра згасла. «Цянь» завернув за планету й зараз прямував по нічній стороні. Нічого не буде ні чути, ні видно, доки він вирине з тіні. Якщо все піде добре, то це станеться десь за годину. Для китайців ця година триватиме вічність.

Натомість для керівника з наукової роботи Василія Орлова та інженера зі зв'язку Саші Ковальова година минула напрочуд швидко. Вони могли чимало дізнатися, спостерігаючи за тією маленькою зірочкою: вирахувати час її наближення й віддалення, і, найважливіше, доплерівське зміщення радіомаяка давало життєво важливу інформацію про нову орбіту «Цяня». Комп'ютери «Леонова» вже засвоювали графіки руху й видавали прогнозований час проходження, орієнтуючись на різні припущення щодо темпів уповільнення в атмосфері Юпітера.

Василій вимкнув екран комп'ютера, обернувся у своєму кріслі, послабив пасок безпеки й звернувся до аудиторії, що терпляче на щось чекала.

– За найбільш оптимістичними прогнозами, вони можуть з'явитися на радарях через сорок дві хвилини. Чому б глядачам не прогулятися, щоб ми могли сконцентруватися та якнайкраще виконати свою роботу? Побачимося за тридцять п'ять хвилин! Ну, уходіте!

Астронавти неохоче покинули капітанський місток, але геть усі повернулися менш ніж за тридцять хвилин, викликавши праведний гнів Василя. Він досі докоряв їм за брак поваги до його розрахунків, коли з гучномовців долинуло знайоме пі... пі... пі – сигнали з радіомаяка «Цяня». Василь мав здивований і засмучений вигляд, але невдовзі приєднався до спонтанних оплесків, що вітали китайський космічний корабель, який вдало пройшов крізь юпітеріанську атмосферу. Флойд не помітив, хто саме почав аплодувати. Так, китайці, росіяни, американці могли бути конкурентами, але всі вони астронавти, усі наразі настільки далеко від рідної планети, де ще не мандрувала жодна жива душа. «Посланці людства» – так охрестив їх Перший договір ООН про космос. Навіть якщо екіпаж «Леонова» не надто радів успіхам китайців, вони також не бажали їм лиха.

«Тут маємо й егоїстичний чинник», – подумав Флойд. Тепер шанси «Леонова» на успішне проходження атмосфери Юпітера значно зросли; «Цянь» довів, що маневр атмосферного гальмування у принципі є можливий. Інформація про Юпітер виявилася правильною, його атмосфера не містить неочікуваних і, ймовірно, фатальних сюрпризів.

– Ну що ж! – сказала Таня. – Думаю, варто надіслати їм повідомлення з вітанням. Але навіть якщо ми це зробимо, вони його не отримають.

Дехто з колег іще кепкував із Василя, який витріщився на комп'ютер, не вірячи тому, що спостерігав на власні очі.

– Я нічого не розумію! – вигукнув він. – Вони досі мають бути за Юпітером! Сашо, дай мені ще раз зчитати швидкість їхнього радіомаяка!

Далі мовчазний діалог Орлов провадив із комп'ютером; як слід роздивившись усі дані, Василь присвиснув:

– Щось не те. Вони справді на орбіті, але «Цянь» ніяк не зможе стикуватися із «Діскавері». Орбіта, на якій вони зараз, виведе їх до Io. Я зможу дати більше інформації, коли простежу їхню траєкторію руху за наступні п'ять хвилин.

– У будь-якому разі тепер вони в безпеці, – зазначила Таня. – А траєкторію руху вони зможуть скорегувати пізніше.

– Можливо, але це забере в них кілька днів. Навіть за умови, якщо мають достатньо пального. У чому я сумніваюся.

– Тож у нас досі є надія їх обійти.

– Не налаштовуйся так оптимістично. Нам до Юпітера летіти ще три тижні. Вони можуть перепробувати десятки орбіт до того часу, як ми туди дістанемося, та обрати найзручнішу для стикування.

– І знову ж, за умови, що в них достатньо пального.

– Звісно. Про це ми можемо лише здогадуватися.

Розмова велася такою швидкою російською і так схвильовано, що Флойд майже нічого не втямив. Коли Таня нарешті зглянулася на нього й пояснила, що «Цянь» розвернувся так, що прямує до дальших супутників, його перша реакція була ось якою:

– У них можуть бути серйозні проблеми. Що ви робитимете, якщо вони попросять про допомогу?

– Ти, напевно, жартуєш. Можеш собі уявити, щоб китайці таке вчинили? Вони надто горді. У будь-якому разі допомогти їм неможливо. Ми не спроможні змінити пріоритети місії, тобі це добре відомо. Навіть якби в нас було пальне...

– Ви, звісно, маєте рацію, але пояснити це 99 % землян, які не надто розуміються на орбітальній механіці, буде складно. Нам треба брати до уваги політичний складник ситуації, ми матимемо не надто хороший вигляд, якщо не допоможемо. Василію, дайте мені їхню остаточну орбіту, щойно ви її опрацюєте. Я піду до своєї каюти й над дечим помізкую.

Каюта Флойда чи точніше третина його каюти досі була захарашена коробками, багато з них громадилися на ліжках, які займатимуть Чандра й Керноу, коли прокинуться від тривалого сну. Гейвуду вдалося звільнити трохи місця для своїх речей, а загалом йому були обіцяні люксові умови аж двох квадратних метрів простору, щойно хтось зголоситься допомогти пересунути меблі.

Флойд відімкнув невелику комунікативну консоль, установив ключі дешифрування й запросив інформацію про «Цянь», яку йому передали з Вашингтона. Йому було цікаво, чи вдалося його гостинним хазяям розшифрувати код, який складався з двохсотзнакового простого числа, адже Агенція національної безпеки заклалася на власну репутацію, що найшвидший комп'ютер не зможе зламати цей код до Великого Вибуху, який ознаменує кінець Усесвіту. Це твердження ніколи не можна було довести, хіба що лише спростувати.

Флойд знову уважно переглянув світлини китайського корабля у прекрасній якості, зроблені тоді, коли «Цянь» виказав себе перед тим, як покинути орбіту Землі. Там були й пізніші знімки, не такі чіткі, тому що їх зроблено шпигунськими камерами, коли корабель відлетів уже досить далеко й з'ясувалося, що він мчить до Юпітера. Саме ці фото цікавили Флойда найбільше, хоча кориснішими могли здатися креслення та оцінки продуктивності.

Навіть за найоптимістичніших припущень важко здогадатися, як китайці збираються виплутатися із ситуації, що склалася. Вони мали використати 90 % свого пального протягом шаленого стрибка через Сонячну систему. Якщо це не була заборонена законом місія самогубців, то лише план із залученням гібернації і пізнішого порятунку міг мати якийсь сенс. А втім, розвідка доповідала, що китайські технології гібернації далеко не такі розвинені, щоб забезпечити цей життєдайний варіант.

Проте розвідка часто помилялась, а ще частіше її вводив в оману потік сирих фактів, що потребували оцінки, так званий інформаційний «шум». На «Цяні» китайці виконали дивовижну роботу, якщо зважити на стислі терміни, але Флойд бажав би, щоб інформацію, яку йому надсилають, перевіряли пильніше. Дещо було просто сміттям, яке не мало жодного зв'язку з місією.

У будь-якому разі, коли не знаєш, чого саме шукати, важливо уникати упереджень, бо те, що на позір може здатися неважливим, ба навіть безглуздим, часто містить ключ до розгадки. Зітхнувши, Флойд почав переглядати п'ятсот сторінок інформації, утримуючи свою свідомість однаково сприйнятливою до всього: діаграм, графіків, фотографій, уривків новин, списків делегатів наукових конференцій, заголовків технічних публікацій, навіть комерційної документації – це все хутко прокручувалося на екрані високої роздільної здатності. Відділ промислового шпигунства, очевидно, мав силу-силенну роботи: хто міг би подумати, скільки тих японських голографічних модулів, швейцарських мікроконтролерів газового потоку чи німецьких детекторів радіації стікалося до висушеного озера Лоп-Нор, звідки китайці стартували на Юпітер.

Проте дещо потрапило у звіт помилково, ця інформація точно ніяк не стосувалася місії. Виявляється, китайці таємно замовили тисячу інфрачервоних датчиків через підставну корпорацію у Сингапурі. Це мало стосуватися лише військових; дуже мало ймовірно, що «Цянь» можуть переслідувати самонавідні ракети. А оце вже справді кумедно – «Спеціальне геодезійне обладнання для обстеження льодовиків, Анкоридж, Аляска». Який ідіот міг подумати, що це знадобиться експедиції в далекий космос – усмішка застигла на обличчі Флойда; він відчув, як мороз пішов йому поза спиною. Господи, вони не посміють! Але вони вже чимало посміли, і нині, зрештою, може бути все.

Він повернувся до фотографій і гіпотетичних креслень китайського корабля. Так, це лише припущення – оті зазубрини ззаду, біля привода електродів, цілком підходять за розміром.

Флойд гукнув на місток:

– Василію, ти уже вирахував їхню орбіту?

– Так, – відповів той дивно притлумленим голосом. Флойд зрозумів, що виявилось щось цікаве. Він зробив тривалу паузу.

– Вони летять до Європи, чи не так?

На іншому кінці дроту почувся вигук здивування:

– Чорт возьми! Як ти здогадався?

– Я просто припустив.

– Тут не може бути помилки. Я перевірів їхні координати в шістьох місцях. Гальмівний маневр спрацював саме так, як вони й розраховували. «Цянь» на шляху до Європи, це не може бути випадковістю. Вони прибудуть туди за сімнадцять годин.

– І вийдуть на орбіту.

– Можливо, це не потребуватиме багато пального. Та з якою метою?

– Ризикну зробити ще одне припущення. Вони швидко оглянуть територію і сидатимуть.

– Або ти здурів, або знаєш щось, чого не знаємо ми.

– Ні, це просто дедукція. Ти зараз дорікатимеш собі за те, що не помітив очевидного.

– Добре, Шерлоку, навіщо їм приземлятися на Європі? На Бога, що там може бути?

Флойд насолоджувався миттю свого триумфу. Звісно, він міг і схибити.

– Що на Європі? На Європі є дещо найцінніше в усьому Всесвіті.

Він переборшив; Василій не дурень, отож випередив Флойда з відповіддю:

– Звісно! Вода! Мільярди тонн води. Досить, щоб заповнити паливні баки, облетіти всі супутники системи, і ще залишиться на стикування з «Діскавері» та повернення додому. Не хотілося б це визнавати, але наші китайські друзі знову нас обскакали.

– Імовірно, так триватиме й надалі.

Розділ 9. Лід Великого каналу

Якщо не зважати на чорне, як смола, небо, то ці фото могли бути зроблені будь-де в північних районах Землі; не було нічого інопланетного в потрісканій крижаній пустелі, яка заповонила все до обрію. Тільки п'ять постатей у скафандрах на передньому плані доводили, що це панорама з іншого світу.

Навіть зараз потайні китайці не розголошували імен членів екіпажу. Анонімними вторженнями на полярних ландшафтах Європи, очевидно, стали керівник із наукових досліджень, командир, штурман, перший і другий інженери. «Тут є своя іронія, – подумав Флойд, – на Землі цю історичну світлинку бачили на годину раніше за команду «Леонова», який начебто перебував набагато ближче до місця подій. Але передачі з «Цяня» ішли на таких частотах, що перехопити їх було неможливо; «Леонов» чув лише сигнал маяка, що транслювався вусібіч. Однак на деякий час, коли Європа, обертаючись, забирала корабель з поля зору, а сама ховалася за гігантський Юпітер, не чути було навіть радіомаяк. Тож та незначна інформація про китайську місію, яку мали на «Леонові», надходила із Землі.

Після попереднього ознайомлення із місцевістю корабель приземлився на один з кількох островів твердих порід, які витикалися крізь кірку льоду, що вкривав увесь супутник. Від полюса до полюса цей лід повсюди був однаково грубим: на Європі не існувало погоди, щоб утворити якісь дивні форми, тут не падав сніг, який сформував би пологість схили. На Європу, що не мала атмосфери, могли падати інші небесні тіла, але не сніжинки. На формування рельєфу цього супутника впливала лише сила тяжіння, яка сприяла урівненню усіх її увіщ, а також безперервні землетруси, викликані іншими супутниками Юпітера, що проходили по своїх орбітах близько від Європи. Сам Юпітер, попри свою значно більшу масу, впливав на Європу менше. Припливи Юпітера завершили свою справу тисячоліття тому, упевнившись, що супутник, повернувшись одним боком, назавжди залишиться прикутим до гігантського господаря.

Усе це було відомо з даних, зданих після обльоту Європи «Вояжером» 1970 року, огляду «Галілео» в 1980 році й приземленні «Кеплера» в 1990-му. Але за кілька годин китайці дізналися про Європу більше, ніж усі попередні місії гуртом узяті. Свої знання вони зберігали в таємниці; хтось міг про це шкодувати, але ніхто не наважився б заперечити їхнє право так чинити, адже вони дорого за нього заплатили.

Натомість заперечували, до того ж дедалі завзятіше, їхнє право загартувати супутник. Уперше в історії людства одна із земних націй претендувала на інший світ, і всі медіа на Землі обговорювали законність такої позиції. Хоча китайці всіляко наголошували, що ніколи не підписували «Договір 02 ООН щодо космосу», тож не мають дотримуватися його положень, це не поклато край лютим протестам.

Раптом Європа стала найповажнішою новиною у Сонячній системі. І людина в гарячій точці (чи принаймні ближча до цієї точки на кілька мільйонів кілометрів, ніж більшість інших землян) стала дуже популярною.

– Говорить Гейвуд Флойд, я на борту космічного корабля «Олексій Леонов», ми прямуємо до Юпітера. Проте, як ви можете зрозуміти, усі наші думки зараз зосереджені на Європі.

Цієї миті я спостерігаю Європу в найпотужніший з корабельних телескопів. При такому збільшенні супутник здається у десять разів більшим, ніж Місяць із Землі, якщо дивитися на нього простим оком. І це справді дивовижне видовище.

Поверхня Європи рівномірно рожева з кількома маленькими коричневими плямами. Вона вкрита густою сіткою тонких ліній, які перехрещуються у різних напрямках. Фактично, це дуже нагадує фотографію з медичного підручника, де показано візерунок вен і артерій у тілі людини.

Кілька з цих утворень сотні чи навіть тисячі кілометрів завдовжки, і вони скидаються на химерні канали, що їх Персиваль Лоуелл[8 – Американський бізнесмен, сходознавець, дипломат, астроном і математик, дослідник планети Марс, вважав, що на Марсі є життя, а лінії на його поверхні – це канали, по яких розумні марсіани транспортують воду з полюсів.] та інші астрономи початку XX століття нібито бачили на Марсі.

Утім, канали Європи не ілюзія, хоча, звісно, це й не артефакти стародавньої цивілізації. Більше того, вони містять воду чи принаймні лід. Сам супутник майже повністю вкритий океаном, що сягає п'ятдесяти кілометрів углиб.

Через те, що тут дуже далеко від Сонця, температура поверхні Європи дуже-дуже низька, щось близько 150 градусів нижче нуля. Тож раніше вважали, що цей океан являє собою цілісний шмат криги.

Несподівано виявилось, що це не так, бо багато тепла генерується всередині Європи силами припливів, тими самими, котрі стимулюють вулканічну діяльність на сусідній Io.

Тож лід постійно тане, дрейфує, тріскається, замерзає, утворюючи льодовики, приблизно такі, як у полярних районах Землі. Я зараз дивлюся на цей заплутаний візерунок тріщин і ліній; більшість із них темні й дуже древні, можливо, їхній вік сягає мільйонів років. Однак кілька з них майже сніжно-білі; це нові витвори, товщина кори яких сягає усього кількох сантиметрів.

«Цянь» приземлився біля однієї з цих білих ліній – утворення 1500 кілометрів завдовжки, яке охрестили Великий канал. Імовірно, китайці збираються закачати воду в свої паливні баки, щоб дослідити систему супутників Юпітера й повернутися на Землю. Це може бути непросто, але вони, звичайно, ретельно вивчили район приземлення і знають, що роблять.

Тепер зрозуміло, чому вони пішли на такий ризик і чому претендують на Європу. Як пункт дозаправки, цей супутник може стати ключовим для дослідження усієї далекої Сонячної системи. Вода є й на Ганімеді, але там вона вся замерзла і також є менш доступною через те, що цей супутник має потужнішу силу тяжіння.

І ще одне міркування, яке щойно спало мені на думку. Навіть якщо китайці застрягнуть на Європі, вони зможуть вижити, доки їхні земляки спорядять рятувальну експедицію. У них достатньо енергії, можливо, у тому районі є корисні мінерали, а ми знаємо, що китайці – експерти із синтезування іжі. Таке життя не буде надто комфортним, але я особисто маю кількох друзів, які залюбки терпіли б незручності заради неймовірної панорами Юпітера, що розкинувся на все небо; це видовище ми й самі спостерігатимемо за кілька днів.

Це Гейвуд Флойд. Я прощаюся з вами від себе й від імені моїх колег на борту «Олексія Леонова».

– Говорить капітанський місток. Дуже симпатична презентація, Гейвуде. Ти міг би працювати в новинах.

– Я мав доволі практики в цій сфері. Половину часу на роботі я був змушений перейматися піаром.

– Піаром?

– Public relations. Зв'язки з громадськістю – зазвичай розповідаю політикам, чому вони повинні дати мені більше грошей. Це щось таке, із чим ви, напевно, не стикалися.

– Хотів би я, щоб то було правдою. У будь-якому разі, зайди на місток. Надійшла інформація, яку ми хотіли б з тобою обговорити.

Флойд зняв свій мікрофон, поставив телескоп у вихідну позицію і виліз із крихітної спостережної капсули. Вибравшись звідтіля, він майже зіштовхнувся з Миколаєм Терновським, що, очевидно, прямував на місток з аналогічною метою.

– Я вкрав деякі твої найкращі вислови для «Радіо Москва», Вуді. Сподіваюся, ти не проти.

– Завжди будь ласка, товарищ. У будь-якому разі, хіба я можу тобі завадити?

На капітанському містку капітан Орлова задумливо вдивлялася у купу слів і зображень на головному моніторі. Флойд сяк-так почав перекладати цю інформацію для себе, але Таня перервала його.

– Не турбуйся щодо деталей. Це розрахунки часу, який буде потрібен «Цяню», щоб звільнити свої баки й підготувати їх для повторного заповнення.

– У нас робили такі самі розрахунки, але існує багато варіантів.

– Ми думаємо, можна зупинитися на одному з них. Тобі ж відомо, що найкращою водяною помпою, яку можна дістати, є помпи пожежників? І ти, мабуть, здивуєшся, дізнавшись, що в Пекінської центральної пожежної станції кілька місяців тому, незважаючи на протести мера, реквізували чотири найновіші моделі.

– Я не здивований, я майже ошелешений. Кажи далі, будь ласка.

– Це може бути просто збіг, але ті помпи годящого розміру. Зробімо поправки на розгортання труби, буріння крізь лід і таке інше. Ну, гадаю, вони злітатимуть через п'ять днів.

– П'ять днів!

– Якщо їм пощастить і все працюватиме ідеально. І якщо вони не чекатимуть, поки наповняться геть усі баки, а візьмуть лише достатньо, щоб безпечно стикуватися із «Діскавері», випередивши нас. Навіть якщо вони випередять нас на годину, цього буде досить. У крайньому разі китайці можуть скористатися правом на порятунок.

– Юристи з Держдепартаменту навряд чи з цим погодяться. Зараз ми проголосили, що «Діскавері» не покинутий корабель, а навмисно припаркований, і він чекає, доки ми заберемо його. Будь-які спроби проникнути на корабель будуть порушенням прав на приватну власність.

– Упевнена, китайців вразила ваша заява.

– Якщо ні, що робитимемо?

– Нас більше, два на одного, коли розбудимо Чандру й Керноу.

– Ти серйозно? А де шаблі для абордажу?

– Які ще шаблі?

– Ну, мечі, зброя.

– О, не хвилюйся, ми можемо використати лазерний телеспектрометр. Він випаровує астероїди на відстані тисячі кілометрів.

– Я не певен, що мені подобається ця розмова. Мій уряд не підтримує насильство, окрім випадків самооборони.

– Наївні американці! Ми мислимо більш реалістично. Доводиться так чинити. Усі твої дідусі й бабусі дожили до безлітньої старості, Гейвуде. Трьох із моїх вбили під час Великої Вітчизняної війни.

Наодинці Таня завжди називала його Вуді й ніколи не йменувала Гейвудом. Тож, очевидно, зараз вона говорить серйозно. Чи просто перевіряє його реакцію?

– У будь-якому разі «Діскавері» – це кілька мільярдів доларів технічного спорядження. Корабель неважливий, важить лише інформація, яку він зберігає.

– Точно. Інформація, що може бути скопійована, а потім стерта.

– Таню, твої думки одна веселіша за іншу. Інколи я думаю, що всі росіяни трохи параноїки.

– Ми здобули такий діагноз завдяки Наполеонові й Гітлеру. Проте не кажи мені, що ти не розробив – як ви це називаєте – сценарій? Принаймні для себе.

– У мене не було доконечної потреби розробляти щось самостійно, – трохи похмуро відповів Флойд. – Держдепартамент уже зробив це за мене, зваживши на всі можливі варіанти. Ми лише маємо побачити, як поводитимуться китайці. І я зрештою не здивуюсь, якщо вони знову нас перехитрують.

Розділ 10. Звістка з Європи

Мистецтву спати в невагомості слід навчатися; у Флойда забрало майже тиждень відшукати найкращу позицію для рук і ніг, щоб вони не плавали в незручних положеннях. Зараз він уже став експертом із цієї справи й не чекав на повернення ваги; насправді навіть згадка про вагу викликала в нього нічні жахіття.

Хтось трусив його, волючи розбудити. Ні – напевно, це йому сниться! Особисте життя на борту «Леонова» було чимось священним: ніхто не заходив до кают інших членів команди, не спитавши спершу дозволу. Флойд міцніше склепив повіки, але його й далі термосили.

– Докторе Флойде, прокиньтесь! Ви потрібні на льотній палубі.

І ніхто тут не називає його доктором Флойдом, найформальніше звернення, яким кликали його за останні тижні, було «док». Що сталося?

Флойд неохоче розплющив очі. Він лежав у своїй крихітній каюті, затишно закутаний у спальний мішок. Якась частина його свідомості здивовано спитала: тоді чому він дивиться на Європу? Вони ж досі в мільйонах кілометрів від неї.

Знайомий сітчастий візерунок, орнамент трикутників і багатокутників, утворених лініями, що перетиналися між собою. І, звісно, там був сам Великий канал – ні, це неможливо. Як він може бачити Великий канал, коли досі перебуває у своїй маленькій каюті на борту «Леонова»?

– Докторе Флойде!

Він зовсім прокинувся і збагнув, що його ліва рука плаває лише в кількох сантиметрах від очей. Дивно, що лінії на долоні так зловісно схожі на карту Європи! Проте ощадлива Матінка Природа завжди повторюється – різні лише масштаби, але вир молока, домішаного в каву, скидається на лінії хмар у циклоні шторму чи спіралі галактик.

– Вибач, Максе, – нарешті пробуркався Флойд. – Якісь проблеми? Щось не так?

– Напевно, але не в нас. «Цянь» вскочив у халепу.

Капітан, штурман і головний інженер пристебнулися до своїх крісел, решта команди тривожно кружляла довкола, чіпляючись за поручні, чи витріщалася на монітори.

– Вибач, що розбудили тебе, Гейвуде, – безцеремонно кинула Таня, вона не вміла перепрошувати. – Коротко про ситуацію. Десять хвилин тому ми мали повідомлення першого рівня важливості від Центру керування польотом. «Цянь» зник з ефіру. Це сталося раптово, посеред шифрованого повідомлення, зв'язок урвався, кілька секунд радіошуму в ефірі – і нічого.

– Їхній маяк?

– Не працює. Ми також не отримуємо від нього сигнал.

– Ого! То це справді серйозно, велика аварія. Якісь припущення?

– Припущень багацько, але все це лише здогади. Вибух, зсув ґрунту, землетрус, хто його зна...

– І, можливо, ми ніколи не довідаємось, аж доки хтось приземлиться на Європі або пролітатиме досить близько до її поверхні та роздивиться.

Таня похитала головою:

– У нас недостатня зміна швидкості. Найближча відстань, на яку ми можемо підійти, це п'ятдесят тисяч кілометрів. Не надто близько, щоб щось розгледіти.

- Значить, ми не можемо нічого вдіяти.

- Не зовсім, Гейвуде. Центр керування польотом має пропозицію. Вони пропонують нам покрити свою антену навколо, раптом зможемо прийняти якийсь слабкий сигнал, що не може досягти Землі. Це - як ви кажете? - постріл у нікуди, але варто спробувати. Що ти думаєш?

Перша реакція Флойда була різко негативна.

- Це означає перервати зв'язок із Землею.

- Звісно, але у будь-якому разі зв'язок урветься, коли ми летітимемо навколо Юпітера. І знову налаштувати наші прилади забере лише кілька хвилин.

Флойд нічого не відповів. Пропозиція здавалася доречною, хоч і лякала невизначеністю. Поміркувавши кілька секунд, він раптом усвідомив, чому проти цієї ідеї. Проблеми на «Діскавері» почалися з того, що велика антена з досі не зовсім зрозумілих причин втратила зв'язок із Землею.

Там, звісно, був причетний Еал, а тут небезпеки, що виникне подібна ситуація, не було. Комп'ютери на «Леонові» являли собою автономні прилади, кожен з яких відповідав за свою сферу, єдиного штучного інтелекту, що контролював би корабель, не існувало. Принаймні нелюдського інтелекту.

Росіяни терпляче чекали на його відповідь.

- Я згоден, - зрештою відповів Флойд. - Сповістіть Землю про те, що ми робимо, і починайте слухати. Гадаю, ви використаєте усі можливі частоти?

- Так, щойно вирахуємо доплерівську поправку. Як там справи, Сашо?

- Дайте мені ще дві хвилини, я запуску автоматичний пошук. Скільки ми маємо слухати?

Капітан зробила ледь помітну паузу перед тим, як відповісти. Флойд часто захоплювався рішучістю Тані Орлової, і якось зізнався їй у цьому. З властивим їй почуттям гумору Таня відповіла: «Командир може бути неправим, але певним - ніколи!»

- Слухаємо п'ятдесят хвилин, відтак десять хвилин доповідаємо на Землю. Потім повторюємо наші дії.

Утім, особливо не було що слухати й на що дивитися; автоматичні системи краще вправлялися із просіюванням радіошуму, ніж людські органи чуття. Попри це, час від часу Саша підсилював звук на акустичній системі, і рев радіаційних поясів Юпітера заповнював кабінку. Це звучало так, наче хвилі розбиваються об усі разом узяті пляжі Землі й принагідно в атмосфері Юпітера вибухають надпотужні блискавки. Тут не було й сліду чогось схожого на сигнали людини, тож один по одному члени команди, що не були на чергуванні, мовчки впливали геть з приміщення.

Чекаючи на результати прослуховування, Флойд розважав: хай що сталося із «Цянем», це трапилося за дві години до того, як вони почули цю новину із Землі. Однак «Леонов» міг прийняти повідомлення з Європи за якусь хвилину, тож китайці мали достатньо часу, щоб повернутися в ефір. Їхня тривала мовчанка свідчила про катастрофу, і Флойд зловив себе на тому, що перераховує можливі варіанти того, що могло статися.

П'ятдесят хвилин тяглися немов години. Коли вони добігли кінця, Саша розвернув корабельну антену до Землі й доповів про невдачу. Використавши решту часу для пересилки нагромаджених повідомлень, він запитально поглянув на капітана.

– Чи варто пробувати ще? – запитав він голосом, що чітко відображав його скепсис щодо цієї справи.

– Звісно. Ми можемо скоротити тривалість, але слухатимемо й далі.

Антену знову спрямували на Європу. І майже одразу автоматичні монітори почали блимати тривожними вогнями.

Рука Саші метнулася до посилювача звуку, і рев Юпітера заповнив кабінку. На нього наклався тихий, немов шепіт під час грози, але нестеменно людський голос. Мову розпізнати було складно, хоча, судячи з інтонації та ритму, Флойд зробив висновок, що це не китайська, а якась європейська мова.

Саша налаштував апаратуру, і слова стали чіткішими. Мова, без сумніву, англійська, але зміст дразливо нерозбірливий.

Проте існує комбінація звуків, яку людське вухо розпізнає серед будь-якого гамору. Коли вона несподівано долинула крізь фоновий рев Юпітера, Флойду здалося, що він ще не прокинувся, а спить, і йому сниться якийсь фантастичний сон. Його колегам знадобилося трохи більше часу, щоб відреагувати; відтак усі вони обернулися до нього з виразами подиву й підозри, які повільно проступали на їхніх обличчях.

Бо перша фраза, що долинула з Європи, була такою:

– Докторе Флойде, докторе Флойде, сподіваюся, ви мене чуєте.

Розділ 11. Крига і вакуум

– Хто це? – прошепотів чийсь голос, але решта одразу ж зацикала. Флойд розвів руками, демонструючи своє нерозуміння та, як він сподівався, невинність.

– ...знаю, що ви на борту «Леонова»... можливо, часу обмаль... за допомогою антени в моєму костюмі, де я думаю...

На кілька секунд сигнал зник, згодом повернувся значно чистіший, хоча й не набагато голосніший.

– ...передайте цю інформацію на Землю. Три години тому знищено космічний корабель «Цянь». Я – єдиний, хто вижив. Використовуючи радіо в моєму скафандрі, маю надію вийти з вами на зв'язок. Не маю уявлення, чи в нього достатній діапазон дії, але це мій єдиний шанс. Будь ласка, слухайте уважно. НА ЄВРОПІ Є ЖИТТЯ. Повторюю: НА ЄВРОПІ Є ЖИТТЯ.

Сигнал знову зник. У приміщенні запанувала приголомшлива тиша, яку ніхто не збирався порушувати. Чекаючи на відновлення сигналу, Флойд гарячково пригадував, хто б то міг бути. Його пам'ять відмовлялася впізнавати голос – це міг бути будь-який китаець, що здобув освіту на заході. Можливо, хтось, із ким він зустрічався на наукових конференціях, але якщо той, хто говорить, не представиться, Флойд ніколи його не впізнає.

- ...невдовзі після місцевої півночі. Ми безперервно закачували воду, і баки були майже наполовину повні. Ми з доктором Лі вирушили перевірити ізоляцію труб. «Цянь» стоїть - стояв - приблизно за тридцять метрів від краю Великого каналу. Труби виходили прямо з космічного корабля під кригу. Лід тут дуже тонкий - ходити небезпечно. Недалеко проходить тепла течія глибинних вод...

Знову тривала мовчанка. Флойду спало на думку, що, напевно, мовець рухається, тож на хвилину його відрізала якась перешкода.

- ...без проблем - п'ять кіловатів світла розійшлося від корабля. Він сяяв на кризі, немов різдвяна ялинка. Прекрасні кольори. Лі побачив його першим - величезна темна маса, що здіймалася із глибин. Спершу ми подумали, що то косяк риби - надто величезне воно було для єдиного організму - потім ця істота почала пробиватися крізь лід.

- ...Докторе Флойде, сподіваюся, ви мене чуєте. Це професор Чанг, ми зустрічалися 2002 року на конференції у Бостоні.

Думки Флойда миттю перенеслися на мільярди кілометрів. Він невиразно пригадував той прийом після заключної сесії Об'єднаного міжнародного астрономічного конгресу в Бостоні, останній, де брали участь китайці перед другим етапом Культурної революції, [9 - Зачистки в партії 1969-1973 рр., які проводив Мао Цзедун та які обернулися репресіями й фізичним знищенням опозиції та інтелігенції в Китаї.] але він чітко згадав самого Чана - маленького жартівливого астронома й екзобіолога, що так і сипав дотепами. Зараз він не жартував.

- ...немов пасма мокрих водоростей, виповзло на сушу. Лі побіг до корабля, щоб прихопити камеру, я залишився на чатах, доповідаючи обстановку по радіо. Воно рухалося так повільно, що людина запросто могла його обігнати. Я був більше захоплений, аніж нажаханий. Намагався здогадатися, що це за істота - щось на кшталт бурих водоростей, фотографії яких я колись бачив у Каліфорнії, - але, як виявилось, я помилявся.

Маю зазначити, вилізши з води, це створіння втрапило в халепу. Воно не могло вижити при температурі на сто п'ятдесят градусів нижче за температуру його нормального середовища.

Рухаючись уперед, воно замерзло на ходу, кавалки відвалювалися, тріскаючись, немов бите скло, та попри це, істота просувалася до корабля, немов чорна припливна хвиля, що весь час сповільнюється.

Я був такий вражений, що втратив здатність ясно мислити і навіть не міг припустити, що воно намагається зробити...

- Ми можемо йому відповісти? - прошепотів Флойд.

- Ні, надто пізно. Європа скоро зайде за Юпітер. Доведеться чекати, поки вона знову вийде із зони затемнення.

- ...піднімаючись на корабель, будувало щось на взір крижаного тунелю. Можливо, це його спосіб захищатися від холоду, наприклад, терміти будують маленькі нірки з грязюки, щоб сховатися від сонячного світла.

...тонни льоду на корабель. Радіоантена зламалася першою. Тоді я зміг розгледіти зігнуті підпорки для приземлення - усе повільно, немов уві сні. Коли корабель почав перекидатися, я зрозумів, що воно намагається зробити, але було вже надто пізно. Ми могли врятуватися, якби лише вимкнули те кляте світло.

Можливо, це своєрідний фототропізм, [10 - Зміна напрямку росту рослини залежно від джерела надходження світла.] біологічний цикл цієї рослини залежить від сонячного світла, що проникає крізь лід. Чи воно могло просто йти на світло, як метелик летить на свічку. Наші прожектори мали бути найяскравіші з того, що будь-коли з'являлося на Європі.

Потім корабель розломило навпіл. Я бачив, як розколовся корпус, із конденсованої пари утворилася хмара сніжинок, вогні згасли, усі, окрім одного, що розхитувався вперед - назад на висоті кількох метрів від землі.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=27067537&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Спільний експериментальний політ радянського космічного корабля «Союз-19» і американського космічного корабля «Аполлон», здійснено 1972 року. (Тут і далі прим. перекл.)

2

Американський сенатор-республіканець, який провадив політику обмеження демократичних прав і свобод лівих сил.

3

Рідкісне оптичне явище, спалах зеленого світла в мить зникнення сонячного диска за обрієм.

4

Активний вулкан на Гавааях.

5

П'ять точок рівноваги, що існують у системі з двох масивних тіл, де тіло з маленькою масою, не перебуваючи під впливом жодних інших сил, окрім гравітаційних від двох перших тіл, може залишатися непорушним відносно цих тіл.

6

Нині Ченнаї, місто в Індії.

7

«Harp Song of the Dane Women», пісня данських жінок для виконання під арфу, переклала Ольга Смольницька.

8

Американський бізнесмен, сходознавець, дипломат, астроном і математик, дослідник планети Марс, вважав, що на Марсі є життя, а лінії на його поверхні – це канали, по яких розумні марсіани транспортують воду з полюсів.

9

Зачистки в партії 1969–1973 рр., які проводив Мао Цзедун та які обернулися репресіями й фізичним знищенням опозиції та інтелігенції в Китаї.

Зміна напрямку росту рослини залежно від джерела надходження світла.